

Van de redactie

Voor u ligt het vierde nummer van het Besturenbulletin van dit jaar. Ondanks onze goede voornemens op dit punt is het blad toch nog vrij omvangrijk geworden. Er vonden veel bijeenkomsten en vergaderingen plaats dit najaar. Van een aantal daarvan wordt u in dit nummer een impressie geboden. Het AB/KNR boog zich onder meer over de Beleidsnota van de KNR. Fr Frans van Pinxteren beschrijft hoe het beraad van Hogere Oversten functioneert bij het Woonzorgcentrum Joannes Zwijsen. Voorts kunt u onder meer lezen over de werkzaamheden van het SKKN bij de Kruisheren. Ook korte signalementen van nieuw verschenen boeken en mededelingen van meer praktische aard zult u in dit bulletin aantreffen. Van harte wensen wij u veel leesplezier toe!

De redactie houdt zich aanbevolen voor commentaar én voor kopij. Sluitingsdatum kopij voor het volgende nummer: **14 maart 2001**.

Inhoud BB 2000-IV

AB/KNR	1
Bestuurswisselingen	4
Het religieus erfgoed van de Kruisheren	5
Handleiding bij de verzorging van kerkelijk kunstbezit	7
Woonzorgcentrum Joannes Zwijsen	7
Religieuzen en Bisschoppen tonen achterste van hun tong in dialoog	10
Zwerfjongeren	12
Congres Mariënburgvereniging	13
Twintig jaar Stimulans	15
Gelijke kansen voor vrouwen en mannen	16
Marga Klompé-prijzen 2000	17
Voor de leestafel	20
Retraitehuizen	23
Zich samen onveilig voelen is een vorm van veiligheid	24
Vergaderdata 2001	29

AB/KNR

Op woensdag 6 december vond de tweede bijeenkomst in dit jaar van het Algemeen Bestuur van de KNR plaats. Dat Algemeen Bestuur wordt gevormd door de leden van de (Dagelijkse) Besturen van de Samenwerkingsverbanden en de leden van het Dagelijks Bestuur van de KNR, die daar rechtstreeks in gekozen zijn (zoals de voorzitter en de penningmeester).

Het belangrijkste punt van de agenda was de verdere uitwerking van de Beleidsnota op een aantal concrete punten, nadat die nota besproken is in de Algemene Vergaderingen van de Samenwerkingsverbanden.

In de Beleidsnota wordt voorgesteld dat er bij de KNR aandacht komt voor 'jongerenbeleid'. Dit voorstel is met gemengde gevoelens ontvangen in de Samenwerkingsverbanden, omdat men de vraag stelde of het hier wel om een kerntaak van de KNR gaat. Daarbij kwam het duidelijke signaal dat de financiering van een stafmedewerk(st)er niet kan geschieden uit de gewone contributie, maar dat er op andere

wijze in de financiering voorzien moet worden. Dit resultaat van de besprekingen in de Samenwerkingsverbanden gaf aanleiding tot een diepgaande discussie in het AB over de eigen bestuurlijke verantwoordelijkheid als AB. Men vond in grote meerderheid dat men er bij het vaststellen van de Beleidsnota bewust voor gekozen heeft dat de KNR zich niet alleen moet bezig houden met zaken van 'afbouw', maar dat ontwikkelingen in de wereld van jeugd en jongeren ook op de agenda van de KNR moeten staan. En dat ook in het kader van de 'toekomst van religieus leven'. Het DB kreeg nu de opdracht van het AB dit aandachtsveld voor de KNR nader in te vullen én tegelijkertijd om deze keuze nader te verduidelijken voor religieuze instituten. Want deze keuze heeft alles te maken met de visie op de taak en positie van de KNR.

Een tweede belangrijk thema uit de Beleidsnota is de 'toekomstige bestuurbaarheid'. Aan dit onderwerp is binnen het DB en binnen de staf van de KNR, en in onderling overleg, al de nodige aandacht besteed. Dit heeft geleid tot een 'vragenlijst', die uitgebouwd zal worden tot een 'check list', een lijst van onderwerpen die besturen van religieuze instituten kunnen gebruiken indien zij in hun beleid rekening willen houden met een forse vermindering of een toekomstige beëindiging van de aanwezigheid in Nederland. Het AB stemde ermee in dat de stafmedewerkers deze vragenlijst gaan bespreken met een aantal besturen van religieuze instituten en koppelde daaraan een aantal adviezen om tot een vruchtbare gedachtewisseling over deze gevoelige materie te komen. Overigens zullen alle besturen van religieuze instituten hierover binnenkort nog nader geïnformeerd worden.

Geconstateerd werd dat in de besprekingen in de Samenwerkingsverbanden duidelijk is geworden dat men de financiële middelen voor een stafmedewerker op dit terrein zeker beschikbaar wil stellen.

Een derde onderwerp uit de Beleidsnota, dat nadere invulling vraagt, is het toepassen van het 'profijtbeginsel'. Daartegen blijken nauwelijks bezwaren te bestaan. De stafmedewerkers doen nu al aan 'tijdschrijven', ook als voorbereiding op de invoering van het 'profijtbeginsel', maar met de feitelijk invoering ervan wordt gewacht tot er op het KNR-bureau weer een financieel-economisch stafmedewerker aanwezig is om die invoering zo zorgvuldig mogelijk te laten verlopen.

Het AB keurde de voorgelegde begroting voor 2001 goed. Deze is gebaseerd op de gegevens van 1999 en die van de eerste helft van 2000, waarbij dan de nodige indexeringen en prijsverhogingen verdisconteerd worden. Wel moeten nu nog de beide besluiten in het kader van 'jongerenbeleid' en van 'toekomstige bestuurbaarheid' erin verwerkt worden.

Ook werd expliciet aandacht besteed aan de begroting van 'Hulp en Recht', omdat die instelling voor de helft gefinancierd wordt door de religieuze instituten; en voor de andere helft door de bisdommen. 'Hulp en Recht' stelde een verhoging van 25 % van de middelen voor om extra publiciteit te verzorgen. Het AB heeft hier niet mee ingestemd en suggereerde deze middelen eventueel op een andere manier te vinden.

In de vorige vergadering van het AB (in juni) is er voor gepleit aandacht te besteden aan de 'inhoudelijke opdracht' van de KNR. In de SNPR spreekt men momenteel over vragen als "wat is religieus leven, wat vinden wij de moeite waard om te behouden, hoe zorgen wij daarvoor?" Het AB pleit ervoor een tekst, die het resultaat zal zijn van die besprekingen in de SNPR, in breder verband te bespreken. Daarbij zullen vragen aan de orde komen als "Wat is het gezamenlijk uitgangspunt van religieuze instituten in Nederland indien zij het als hun taak zien om gerechtigheid in kerk en samenleving te bevorderen?" en "Hoe zien wij de verhouding tussen 'actief en 'contemplatief' in de diverse vormen van religieus leven?"

Zo'n gezamenlijk uitgangspunt inzake de vraag "waar staan wij als religieuze instituten voor" is bijvoorbeeld van belang bij het voorstel dat het KNR-bureau de voorbereidingen treft voor een advertentie waarin religieuze instituten blijken van hun betrokkenheid bij ontwikkelingen in de 'zorg' en het 'onderwijs'. Dit voorstel van een aantal religieuze instituten in het bisdom Haarlem vond een goed onthaal bij de recente Algemene Vergaderingen van SBCN en SNVR. Het AB onderstreepte het belang van een goede tekst, waar dan de namen van religieuze instituten onder komen te staan, en van een professionele aanpak van een uitgebreider publicitair initiatief. Maar men vroeg vooral om een goede bezinning op het beoogde doel en op een vervolg, want zo'n initiatief mag geen incident zijn, dat verdwijnt in het vele dat op deze terreinen al gebeurt.

Het AB werd geïnformeerd over de onderwerpen die de afgelopen maanden op de agenda van het DB stonden. Daarbij viel de brief op die aan de Bisschoppenconferentie is gestuurd in vervolg op publicaties over het vertrek als pastoraal opbouwwerker van de voorzitter van de Acht Mei-beweging, de heer H. Baars, naar een baan in de hervormde kerk. De principiële en meer algemene kwestie voor het DB was dat een persoon met capaciteiten op pastoraal en organisatorisch terrein, die blijkbaar niet ter discussie staan, nu niet meer beschikbaar is voor het werk op parochieel of dekenaal niveau vanwege redenen die geen directe relatie met zijn functie hebben.

Ook mgr Muskens ontving, als bisschop verantwoordelijk voor het missionaire terrein, een brief waarin gewag werd gemaakt van vragen in religieuze kring bij ontwikkelingen bij de NMR in het kader van de reorganisatie van het 'Kerkprovinciale Huishouden'. De brief stelt dat de NMR, zoals statutair is vastgelegd, het beleids- en overlegorgaan is van de drie betrokken grote groeperingen op het missionaire terrein: de bisdommen, de religieuze instituten en de diverse missionaire organisaties. Deze drie groeperingen nemen in de NMR een gelijkwaardige positie in. Het DB-KNR stelt er ten eerste prijs op dat deze situatie, die een vertaling is van de gegroeide en feitelijke situatie in Nederland, gehandhaafd blijft. Het gaat er verder vanuit dat bestuurlijke en beleids-adviezen, uitgebracht door de NMR, van doorslaggevend belang zijn voor het beleid dat de bisschoppen op missionair terrein voeren.

Meer in het algemeen kwam de relatie tussen bisschoppen en religieuzen ter sprake naar aanleiding van het verslag van de ontmoeting tussen delegaties van de Bisschoppenconferentie en het AB op 15 november jongstleden (zie elders in dit blad). In een terugblik werd gezegd dat het gesprek eigenlijk toch te kort was geweest om diep genoeg in te gaan op de principiële en spanningsverhouding die de relatie tussen bisschoppen en religieuzen in de kerk kenmerkt. Aan het DB is gevraagd in deze zin contact op te nemen met de Bisschoppenconferentie.

Vervolgens besprak men kort de vragenlijst die de UCESM, het verband van conferenties van religieuzen in Europa, heeft voorgelegd. Uit de lange vragenlijst, die weer gebaseerd is op informatie uit die conferenties, spreekt een besef van een crisis in het religieuze leven in Europa door de toenemende vergrijzing. De vragenlijst werd in het AB "diffuus en dispaar" genoemd. De termijn om te reageren is erg kort. De afspraak is gemaakt om aan de UCESM het eindverslag van de studiegroep Vita Consecrata te sturen: de notitie 'Aanzetten tot een theologische duiding van het religieuze leven'.

Daarna werd kort verslag gedaan van de stand van zaken in het werk van de Bestuurskamer. Binnen de Bestuurskamer weet men na de inventarisatie bij religieuze instituten in grote lijnen welke projecten religieuze instituten steunen in Nederland. Men gaat nu werken aan voorstellen voor die ondersteuning in de toekomst.

Ad Leys

Bestuurswisselingen

Nieuw bestuur Missie- en Aanbiddingszusters van de H. Familie

Het Nederlands Regionaal kapittel van de Missie- en Aanbiddingszusters van de H. Familie hebben een nieuw regionaal bestuursteam gekozen:

Zr. Dorien de Bruijn, regionale overste
Zr. Wilhelmien Selten, plaatsvervangster
Zr. Regina Goorts, bestuurslid.

Nieuw Bestuur Nederlandse Assumptie

Pater Mart Lemmers is wederom voor drie jaar benoemd tot provinciaal overste van de Nederlandse Assumptie.

Nieuw Algemeen Bestuur Congregatie van de fraters van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart

Het Algemeen Kieskapittel heeft een nieuw Algemeen Bestuur gekozen:

Fr. Wilfried van der Poll, Algemeen Overste
Fr. Clemens Djuang Keban, plv. Algemeen Overste
Fr. Fransiskus Hardjosetiko, lid.

In zijn eerste vergadering d.d. 23 oktober heeft het Algemeen Bestuur Fr. Henk van Vliet tot Algemeen Econoom en Fr. Leo Ruitenbergh tot Algemeen Secretaris benoemd.

Nieuw Bestuur Zuster van Julie Postel

Het Provinciaal Kapittel van de Zusters van Julie Postel heeft het volgende bestuursteam gekozen:

Zr. Florentia Hollegien, Provinciale
Zr. Agneta Geven
Zr. Annie Smeenk
Zr. Esther van Tijn.

Nieuw Bestuur Dochters van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart

Het Algemeen Bestuur van de Dochters van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart heeft tot Provinciaal Bestuur in de Nederlandse Provincie benoemd:

Zr. Ine Bennis, Provinciaal Overste
Zr. José van der Salm
Zr. Lies Alkemade
Zr. Lidwine Witte
Zr. Elly van Dijk.

Het religieus erfgoed van de Kruisheren

In gesprek met ptr F. Zonnenberg en mw M.M. van Zanten

Enkele jaren geleden heeft de Stichting Kerkelijk Kunstbezit Nederland (afgekort: SKKN) op verzoek van de Orde der Kruisheren haar bezittingen nauwkeurig laten registreren. Alle objecten werden beschreven, gefotografeerd en op hun kunst- en cultuurhistorische waarde geschat. We spraken hierover met F. Zonnenberg, Kruisheer en nauw betrokken bij de hele operatie en met Mw. M. van Zanten, die als conservator werkzaam is voor de Kruisheren. F. Zonnenberg: *door de inventarisatie ontdekten we wat we eigenlijk hebben. Kennis over je bezit enthousiasmeert. Zo doen de broeders hier op de boerderij bijvoorbeeld van tijd tot tijd oud ijzer van de hand aan de plaatselijke harmonie voor sponsorgeld voor hun activiteiten. Nu ook zij alert zijn geworden voor het bezit is het aan hun te danken, dat bijvoorbeeld de zware achttiende-eeuwse deurscharnieren van het poortgebouw bewaard zijn gebleven. Hetzelfde deed zich voor bij een opslagplaats voor tuingereedschap. Dat was een soort prieelhuisje achter in de kloostertuin. Niemand zag er veel bijzonders in, totdat bleek dat het een uniek monument is, daterend uit het midden van de zeventiende eeuw, een pre-fab-huisje, nog geheel in oorspronkelijke staat met nog de originele kozijnen. Er kan niet genoeg benadrukt worden dat we onze schatten moeten koesteren. Het zou ook jammer zijn wanneer ze zomaar naar musea zouden verdwijnen of naar familieleden, vrienden of kennissen van religieuzen.*

Bij een inventarisatie van kerkelijk of kloosterlijk kunst- en cultuurhistorisch bezit worden alle uiterlijke kenmerken van een voorwerp beschreven en gefotografeerd. De inventarisatielijst met een afdruk van de foto's komt in het bezit van de eigenaar, en berust ook in de archiefkluizen van de Stichting Kerkelijk Kunstbezit te Utrecht. Zo kan de SKKN bijvoorbeeld bij dief-

stal onmiddellijk de exacte gegevens verstrekken aan de recherche- en informatiedienst. Dit vergroot de kans dat zo'n object kan worden opgespoord omdat veilinghuizen en antiquairs zijn getipt. Na een uitzending van *Opsporing Verzocht*, waarin aandacht werd besteed aan een diefstal in een kerk, belde mevrouw Van Zanten de politie en verwees hen door naar de SKKN. Vervolgens kwam het betreffende voorwerp weldra weer in handen van de rechtmatige eigenaar.

De SKKN bemiddelt ook bij vraag en aanbod van kerkelijke objecten. Bij de kerkelijke vernieuwing in de jaren zestig werden veel kerken ontruimd en de spullen verdwenen naar rommelmarkten en dergelijke. Door een inventarisatie te maken bij de sluiting van de kerk kan een nieuwe bestemming gevonden worden voor bijvoorbeeld de glas-in-loodramen of voor een speciaal Jozefbeeld.

Tot de inventarisatie behoort ook een inschatting van de cultuurhistorische waarde van de objecten, welke plaats zij innemen binnen de kloostercollectie, binnen het gehele ordebezit en binnen het Nederlands kunstbezit, ook wel de 'Collectie Nederland' genoemd. Zo behoort een A1-object tot de top van het Nederlandse cultuurbezit, de categorie A2 is de top van de recollectie. B-objecten zijn iets minder waardevol maar hebben wel een hoge attractie- en presentatiewaarde en vertegenwoordigen samen met de A-stukken een bijzondere waarde. C-stukken zijn van minder artistieke waarde en voegen niets wezenlijks toe aan de collectie, maar sommige van deze stukken zijn voor de orde wel degelijk van belang, wanneer zij bijvoorbeeld ordeheiligen tonen, of inscripties hebben en dus naar de geschiedenis van de orde verwijzen. Van de D-objecten kun je zeggen dat ze waarschijnlijk nooit het depot zullen verlaten of dat zij bijvoorbeeld aan parochies in ont-

wikkelingsgebieden kunnen worden afgestaan.

De beschrijvingen en foto's van de uit totaal 2500 voorwerpen en schilderijen bestaande Kruisherencollectie in Nederland vormen een reeks dikke catalogi. Het was een omvangrijke klus, waar ruim twee jaar aan gewerkt is door een van de kunsthistorici van de SKKN. F. Zonnenberg: *De SKKN bood handvatten waardoor we nu met andere ogen naar de eigen bezittingen kijken. Er is een bewustwording op gang gekomen omtrent de kunst- en cultuurhistorische waarde van objecten, die voorheen vooral als gebruiksvoorwerpen werden beschouwd. De uitgebreide inventarisatielijst fungeerde als eye-opener. De beschrijvingen van de objecten in deze lijst hebben ervoor gezorgd dat wij ons bezit echt veel beter hebben leren kennen en waarderen. De lijst is bovendien een onmisbare basis voor een optimaal beheer van de goederen. De inventarisatie kan soms ook teleurstellingen opleveren, bijvoorbeeld wanneer blijkt dat dierbare 'kloosterdevotionalia' weinig kunstwaarde hebben. Sommige voorwerpen hebben weliswaar emotionele waarde, maar zijn van minder kunsthistorisch belang. Dat geldt bijvoorbeeld voor onze 'spijkers van het H. Kruis', die je niet in de catalogus zult vinden.*

Stichting Sint Aegten

Na de inventarisatie door het SKKN hebben de Kruisheren in 1998 de Stichting Sint Aegten opgericht om het kunsthistorisch en cultureel erfgoed in Nederland te behouden, het te beheren, te conserveren/restaureren en waar nodig aan te vullen. De Stichting Sint Aegten wil de cultuurhistorische bezittingen van de Kruisheren bij elkaar en grotendeels op de oorspronkelijke locatie - in het Kruisherenklooster te St. Agatha bij Cuijk - bewaren. Het geheel van kloostergebouw, kloostertuin, bibliotheken, archieven en pretiosa wordt in de aandacht betrokken, aangezien deze vijf terreinen

onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn en een historisch 'ensemble' vormen. Daarnaast heeft de Stichting tot doel de studie van- en de belangstelling voor het geestelijk en materieel erfgoed van de Orde der Kruisheren te bevorderen om de grondslagen en de idealen, die zij door de eeuwen heen heeft uitgedragen in werk en levenswijze, aan een zo breed mogelijk publiek bekend te maken.

De collectie voorwerpen van historisch en kunsthistorisch belang (de zogenaamde *pretiosa*) heeft een specifieke achtergrond, namelijk de geschiedenis en spiritualiteit van de Kruisheren. Deze komt bijvoorbeeld tot uiting in de achttien beeldjes van orde-heiligen op de laat-gotische torenmonstrans of in het geborduurde kruisherenkruis op een kelkvelum, beide uit de zestiende eeuw. Daardoor onderscheidt deze collectie zich van die in de musea voor religieuze kunst in Nederland, die dikwijls een algemenere thematiek hebben. De archieven, die voor een groot deel bewaard zijn gebleven, geven een gedetailleerd beeld van de wederwaardigheden van de Kruisherenorde in Nederland vanaf de middeleeuwen.

De bibliotheek van St. Agatha - met onder meer kostbare middeleeuwse handschriften en incunabelen - is een van de oudste en grootste kloosterbibliotheken in Nederland, en is bovendien *'in situ'* - op de oorspronkelijke plek - bewaard gebleven.

De kloostertuin met zijn opvallende plattegrond en bijzondere planten en bomen is een voorbeeld van een grotere negentiende-eeuwse kloostertuin-aanleg, waarin meerdere aspecten van het 'buitenleven' van een kloostergemeenschap zijn vertegenwoordigd.

Bij de stichting werken drie deskundigen: een conservator, een archivaris en een bibliothecaris, en er is inmiddels museumregistratie aangevraagd. Momenteel kan op aanvraag een rondleiding worden gegeven, maar wanneer de huidige kloostergemeenschap te zijner tijd helaas verdwijnt, zal

de collectie worden opengesteld voor publiek. Voorts zijn er plannen in een vergevorderd stadium voor de bouw van een nieuwe bibliotheek op het terrein.

In Nederland zijn momenteel 45 Kruisheren met een gemiddelde leeftijd van 80 jaar. F. Zonnenberg: *Een aantal van ons was somber gestemd over de toekomst. Men vroeg zich af: Is het allemaal vergeefs geweest? Hebben we ons voor niets eeuwenlang zo ingespannen? De belangstelling van buitenstaanders voor ons cultuurbezit*

heeft een positieve uitstraling en is troostrijk. Kennelijk verdient ons cultuurgoed het om gekoesterd en overgedragen te worden.

Mochten religieuze instituten geïnteresseerd zijn in een inventarisatie van hun cultuurhistorisch kloosterbezit, dan kan bij de SKKN of bij een andere deskundige instantie op dit gebied vrijblijvend offerte worden aangevraagd.

Voor meer informatie kan men contact opnemen met de algemeen directeur van Stichting Sint Aegten, drs. F. Zonnenberg o.s.c., Kloosterlaan 26, 5435 XD St. Agatha. Tel. 0485 - 31 10 07.

Handleiding bij de verzorging van kerkelijk kunstbezit

Gids voor Behoud en Beheer van Kerkelijk Kunstbezit. Een praktische handleiding. Stichting Kerkelijk Kunstbezit in Nederland / Mieke M. van Zanten. ISBN 90-12-08061-4.

Op de achterflap van dit boek: Veel van het kerkelijk kunstbezit gaat onnodig verloren of verliest haar glans door pure onwetendheid. In deze gids krijgt de lezer/gebruiker in begrijpelijke taal praktische aanwijzingen voor onderhoud, conservering, klimaatbeheersing en beveiliging tegen diefstal.

Een breed scala aan materialen passeert de revue: edele en onedele metalen, steen, hout, (gebrandschilderd) glas, papier en perkament etc. Zo wordt onder andere uitgelegd hoe men zilver moet onderhouden en poetsen, hoe houtworm wordt herkend en op welke wijze dit insect kan worden bestreden.

De gids is te bestellen bij F. Regter, 1^e Oosterparkstraat 181, 1901 HA Amsterdam, telefoon: 020 - 6931544, e-mail: FritsRegter@hetnet.nl.

Prijs f. 30,--

Woonzorgcentrum Joannes Zwijsen

Het functioneren van het beraad van hogere oversten

In de vergadering van DB-KNR met VOR kwam de vraag naar voren hoe het religieuze klimaat bewaakt wordt, als het woonzorgcentrum (of het kloosterverzorgingshuis) ook opengesteld wordt voor leken. Ondergetekende heeft toen toegezegd een notitie te maken over hoe het Beraad van Hogere Oversten functioneert bij Woonzorgcentrum Joannes Zwijsen. De vijf deelnemende religieuze instituten zijn: Congregatie der Fraters van Onze Lieve Vrouw, Moeder van Barmhartigheid (CMM), Vereniging Missionarissen van Sparrendaal (CICM), Monniken van de Abdij van Onze Lieve Vrouw van Koningshoeve, Franciscanessen van de H. Familie (FHF) en Franciscanessen, Missionarissen van Maria (FMM).

Allereerst het Beraad van Hogere Oversten in de statuten.

Artikel 2

1. De Stichting heeft tot doel aan bejaarde religieuzen van de samenwerkende religieuze instituten en aan andere bejaarde religieuzen en – naar gelang mogelijk – ook aan anderen, huisvesting, verzorging en verpleging te verschaffen. Een en ander binnen de voorwaarden welke nodig zijn voor het beleven van een met de leeftijd van bejaarden overeenkomende zinvolle levensperiode.
2. De Stichting heeft de katholieke levensbeschouwing als grondslag. Tevens wil zij gedragen door vijf religieuze instituten, dat haar doel gerealiseerd wordt in de evangelische traditie van barmhartigheid en gerechtigheid, broederschap en zusterschap, overeenkomstig hun constituties.
3. Zij erkent de plicht die voorwaarden te scheppen, die nodig zijn voor de geestelijke en godsdienstige begeleiding, waarop de aan haar toevertrouwde bewoners aanspraak mogen maken, waarbij zij in het bijzonder rekening houdt met de specifieke leefwijze van religieuzen.

Artikel 5

De Stichting kent als organen

- het stichtingsbestuur
- de directie
- het beraad van Hogere Oversten
- het Generaal Bestuur van de Fraters CMM (dit is een apart orgaan, omdat het de eigenaar is van de grond en het gebouw).

Artikel 8

1. Telkens als in een vacature (in het bestuur) moet worden voorzien stelt het bestuur onverwijld het Beraad van Hogere Oversten en het Generaal Bestuur der Fraters CMM daarvan schriftelijk op de hoogte. (...)
2. Het stichtingsbestuur gaat niet over tot (her)benoeming van een bestuurslid dan nadat het Beraad van Hogere Oversten en het Generaal Bestuur der Fraters CMM een advies hebben uitgebracht. Dit adviesrecht is zwaarwegend en het niet opvolgen van het advies dienst schriftelijk gemotiveerd te worden door het bestuur.
3. (.....)

Artikel 9 (over de taken van het bestuur)

7. Het bestuur behoeft het advies van het Beraad van Hogere Oversten en de instemming van het Generaal Bestuur der Fraters CMM inzake zijn besluiten tot: (en dan worden de financiële zaken genoemd en het aangaan van processen)
8. Het bestuur behoeft de instemming van het Beraad van Hogere Oversten en het Generaal Bestuur der Fraters CMM inzake zijn hierna te noemen besluiten. Met dien verstande dat bij een eventueel verschil van standpunten tussen hiervoor genoemde organen het standpunt van het Generaal Bestuur prevaleert
 - a. Het vaststellen van het algemeen beleidsplan
 - b. Het vaststellen van de begroting tenminste voorzover daarbij sprake is van eigen financiële bijdragen aan de exploitatie (...)
 - c. Het aangaan van samenwerkingsverbanden voor zover hier voor de stichting juridische consequenties uit voortvloeien;
 - d. Het sluiten van overeenkomsten, waarbij naar het oordeel van het bestuur sprake is of kan zijn van een tegenstrijdig belang met de Fraters CMM
 - g. Het wijzigen van de statuten en het ontbinden van de stichting als aangegeven in artikel 18 van deze statuten.

Artikel 14

1. Het beraad van Hogere Oversten heeft tot doel het zijn van een klankbord voor het stichtingsbestuur en de directie, daar waar het betreft aspecten van wonen, leven, welzijn, religie en financiën per afzonderlijke locatie. Tevens wordt in het Beraad van Hogere Oversten het overleg tussen besturen van de afzonderlijke religieuze instituten en het stichtingsbestuur gegarandeerd.
2. Het Beraad van Hogere Oversten wordt gevormd door de Hogere Oversten van de religieuze instituten, zoals genoemd in art. 2 van deze statuten. Bij ontstentenis van een Hogere Overste kan diens plaatsvervanger –mits tevoren door de betreffende Hogere Overste daartoe gemeld- aan het Beraad deelnemen.
3. Het is de leden van het Beraad toegestaan zich tijdens het Beraad te laten bijstaan door hun eigen adviseurs.
4. De directeur van de stichting neemt deel aan het Beraad.
5. Het Beraad wijst uit zijn midden een voorzitter aan. De directeur wordt belast met de administratieve organisatie van het Beraad. Dit wil zeggen dat hij zorgt, in overleg met de voorzitter, voor tijdige schriftelijke oproeping onder toezending van de agenda en de benodigde stukken; dat hij zorg draagt voor de verslaglegging en dat hij zorgt voor adequate doorgeleiding van de adviezen en voorgenomen besluiten;
6. Het stichtingsbestuur heeft op grond van de stichtingsstatuten de plicht het Beraad van Hogere Oversten tijdig en volledig te informeren. Tevens heeft het stichtingsbestuur op grond van de overeenkomst zoals genoemd in artikel 2 dezer statuten de plicht hen adequaat te informeren omtrent alle in het kader van de overeenkomst in kwestie relevante zaken en ontwikkelingen;
7. De leden van het Beraad zijn vrij alle onderwerpen in te brengen en bespreekbaar te maken inzake de aansturing en uitvoering van de zorg per locatie.
8. Het beraad vergadert tenminste driemaal per jaar en voorts zo vaak als één van de leden de wens daartoe te kennen geeft. Het Beraad komt ook bijeen als de directeur, onder vermelding van reden, de voorzitter van het Beraad daarom verzoekt.
9. Het overleg over de jaarstukken vindt uiterlijk plaats:
 - met betrekking tot de begroting in de maand december;
 - met betrekking tot de jaarrekening in de maand juni.

En hoe functioneert het Beraad van Hogere Oversten in de praktijk?

Bij elke vergadering heeft elke Hogere Overste één adviseur bij zich. Die neemt als elk ander lid deel aan de vergadering (want we hebben nog nooit hoeven stemmen!) En dit niet uitsluitend als het gaat over financiële zaken, maar ook als het om zaken van het dagelijks leven gaat.

De vergaderingen dragen bij tot wederzijdse vertrouwdheid met elkaar. De besprekingen over een eventuele samenwerking of fusie worden lang niet altijd bijgewoond door de Hogere Oversten en het is dus belangrijk dat zij na de overeenkomst tot samenwerking of tot fusie elkaar goed leren kennen. Het kan gezegd worden dat er in de loop van enkele jaren vriendschap is ontstaan tussen de deelnemers aan het Beraad. In deze sfeer is het mogelijk ook moeilijke zaken aan de orde te stellen.

In de huidige situatie is de Provinciaal Overste van de Fraters CMM tevens voorzitter van het stichtingsbestuur en van het Beraad van Hogere Oversten. Hij is door de andere Hogere Oversten hiervoor gevraagd. Tot nu toe heeft dit geen problemen gegeven. Mocht blijken dat dit toch problemen geeft, dan heeft hij bedongen te kunnen terug treden als voorzitter van het Beraad.

Gezegd kan worden dat we de statuten die alles zo goed mogelijk regelen nog niet nodig gehad hebben binnen onze beraadslagingen. En dat is het bewijs dat het Be-raad goed functioneert.

Fr. Frans van Pinxteren

Religieuzen en bisschoppen tonen achterste van hun tong in dialoog

‘Bisschoppen, schenk ons jullie vertrouwen’. Die hartenkreet resoneerde door de kloostergewelven tijdens de ‘dialoogbijeenkomst’ van religieuzen en bisschoppen, 15 november jongstleden in de Priorij Emmaus te Maarssen. Er werd open kaart gespeeld, niets werd onder het tapijt gemoffeld en meer dan eens klonk de oproep: bisschoppen, gun ons een eigen werkterrein, dat we op onze typische wijze invullen: met experimenteren. Dat betekent “pionieren en rapporteren, evalueren en incorporeren. En zolang onze ogen nog glinsteren bij het woord ‘Kerk’, is het goed.”

Deze dialoogbijeenkomst viel binnen een reeks ontmoetingen die het episcopaat heeft met binnen- en buitenkerkelijke organisaties. Na ontmoetingen met onder meer vertegenwoordigers van de media, vrouwen en jongeren was het nu de beurt aan de religieuzen. Dat was al even geleden: elf jaar om precies te zijn. Twee vragen hadden de deelnemers ter oriëntatie meegekregen: Welke bijdrage denken religieuzen te kunnen leveren ter vernieuwing van het kerkelijk en religieus leven in Nederland in de huidige situatie? En hoe kunnen bisschoppen en religieuzen verantwoordelijkheid nemen voor de afnemende bestuurskracht waarmee religieuze instituten worden geconfronteerd?

Reünie

Kardinaal Simonis benadrukte in zijn welkomstwoord dat het geen bestuursvergadering betrof, maar een “gezamenlijke bezinning, om elkaars zorgen en verwachtingen te delen en om zodoende met elkaar in gesprek te zijn”. Maar het mogen “natuurlijk ook vreugden zijn”, voegde Simonis eraan toe.

Vreugden bleken echter niet het *Leitmotiv* voor de ontmoeting te zijn. Daarvoor was er tussen bisschoppen en religieuzen in die elf jaar te veel gebeurd. Het had meer weg van een reünie van oude schoolkameraden, die door misverstanden en ergernissen uit elkaar zijn gegroeid en nu op zoek gingen naar wat hen bindt, buiten de gedeelde nestgeur.

Moedeloosheid

De kleine dertig religieuzen en de episcopale delegatie, bestaande uit kardinaal Simonis, mgr. Hurkmans, mgr. Wiertz en “de benjamin” zoals Simonis hem noemde mgr. Van Burgsteden, gingen in drie subgroepen uiteen. Vervolgens staken zij in een plenum de hoofden bij elkaar en schroomden niet man en paard te noemen.

Zr. D. de Brouwer vatte de pijnpunten die in de derde subgroep aan bod kwamen kernachtig samen: de Nederlandse religieuzen lijden aan moedeloosheid: “Vanuit de Kerk worden onze initiatieven vroegtijdig beperkt, maar onze opdracht is juist grensoverschrijdend. Die ruimte vragen we.”

Vertrouwen

Dat sloot naadloos aan bij het verslag dat zr. R. Kops deed van het gesprek in de tweede subgroep. De geschiedenis is er een van polarisatie en irritaties tussen religieuzen en episcopaat. Kops: “We voelen een gebrek aan vertrouwen, dat we veroordeeld worden voordat we gehoord zijn.”

Kardinaal Simonis had moeite met de term vertrouwen: “Dat raakt het mens-zijn. Ik vertrouw de mensen, maar ben het niet altijd met ze eens. Het gaat eerder om tegenovergestelde meningen.”

Daarmee deed hij geen recht aan de gevoelens van de religieuzen, zoals pater P. Nelen aangaf: “Het is bepaald niet een kwestie van vertrouwen als je de gesprekspartner meningen toedicht, voordat je controleert of hij die echt heeft. Zo creëer je tegenstellingen.”

‘Waagschaal’

Ook mgr. Hurkmans huiverde voor de term ‘vertrouwen’: “Wederzijds vertrouwen moet je niet te snel in de waagschaal leggen. We moeten het verleden loslaten en samen geschiedenis maken.”

Mgr. Wiertz stelde de beleving van de Kerk aan de orde: dat is wat volgens hem wringt tussen religieuzen en bisschoppen. “Het geloof staat niet ter discussie, daarin zijn we zeer verwant, maar gaat het over de Kerk, dan zie je de ogen flitsen.”

Nelen: “Maar over wat voor soort Kerk spreek je? Een gastvrije, open Kerk, of een Kerk waaraan allerlei definities kleven? Zo’n Kerk zorgt voor tegenstellingen.”

Bisschoppen moeten aan religieuzen hun eigen werkterrein laten, waarin ruimte is voor experimenten. Episcopale bemoediging en erkenning, die worden gemist. Maar religieuzen willen experimenteren, en bisschoppen hebben een andere verantwoordelijkheid. Niet elk experiment – per definitie immers vernieuwend – kan onder episcopale vlag gebeuren. Daarom opperde P. Stevens, secretaris-generaal van de Bisschoppenconferentie, activiteiten minder snel pastoraat te noemen en de term ‘apostolaat’ wat meer te gebruiken.

Nelen over de gevraagde speelruimte van religieuzen: “We werken op het raakvlak van de samenleving. We luisteren naar wat er speelt en confronteren dat met onze traditie. Als dan het gebruik van het woord ‘Kerk’ afschrikt en de dialoog met de samenleving verstoort, dan ben je daar voorzichtig mee. Die ruimte willen we graag hebben, want vergeet niet: de Kerk is ons ook lief.”

“Goed dat u die ervaring inbrengt”, aldus Wiertz, “dat is het leven. Iedereen heeft zulke ervaringen. Sommigen zien de Kerk als een bedreiging of zien alleen de onaangename kant. Anderen, onder wie ikzelf, voelen zich ook verantwoordelijk voor de Kerk, en houden ervan. Maar weet dit: Wij vinden het niet leuk om als vijanden van de religieuzen opgevat te worden. Daarom is deze dialoog zo belangrijk, om elkaars Kerkbeleving beter te begrijpen.”

Apostolaat

Dat beaamde ook zr. Beneken Kolmer, die deze dialoogbijeenkomst (gevolgd door gezamenlijke vespers en de avondmaaltijd) als het goede voorbeeld nam: “We moeten vaker in een sfeer van bezinning samenkomen, we staan immers in dezelfde traditie. Zo’n ontmoeting maakt het gemakkelijker om vervolgens de discussie aan te gaan.”

Een ander pijnpunt bleek het feit dat pastoraal werkers in religieuze instituten in de bisdommen Roermond, en Den Bosch, vooralsnog geen zending van de bisschop krijgen.

Dat steekt, zoals zr. M. Beneken Kolmer uitlegde: “In veel kloosters leeft nu een generatie zusters met het kerkelijk leven in al hun poriën, en voor die zusters zou het goed zijn als de aanwezige pastorale werkers een duidelijke plek in de Kerk krijgen, door een zending van de bisschop of via een andere weg.” “Een zeer goede motivatie”, aldus Hurkmans, die zijn beleid in het spoor van zijn Roermondse collega wil laten lopen. Die is bezig met het opzetten van een opleiding.

Geen treurmars

Duidelijk werd niet de treurmars gespeeld op 15 november. Er was oog voor wat de religieuzen in Nederland anno 2000 betekenen, en wat zij in de toekomst te bieden hebben. En voor de kansen van een dialoog, zoals die middag bleek, en voor andere zaken.

Niet voor niets werd de succesvolle Open Kloosterdag gememoreerd en de vele reacties van ook jongeren die dat heeft opgeleverd. En daar ligt de toekomst, want religieuzen zijn van nature missionair. Wel is er een taalbarrière tussen het religieuze leven en de jeugd: de huidige jongerencultuur – zelf ook zeer divers – is moeilijk invoelbaar.

Maar authenticiteit is een troef die de religieuzen daarin kunnen uitspelen. Meende ook mgr. Van Burgsteden: “Als jongeren authenticiteit ontmoeten trappen ze er niet onmiddellijk in, maar willen ze wel weten hoe het zit.” Communicatie is volgens hem dan ook “die authenticiteit overbrengen”, en daar moeten religieuzen dus veel aandacht en energie in steken.

Dat lijkt te werken, soms doen hele klassen een klooster aan voor een bezinningsweekeinde, en dat is een hoopvolle zaak. Bij die diverse ontmoetingen, bijvoorbeeld in één van de jongerencentra, is het religieuze ‘gehalte’ wisselend: soms staat de ontmoeting of de activiteit centraal, soms de bezinning.

Een hausse aan nieuwe religieuze roepingen levert die aandacht van jongeren nog niet op, maar dat is ook niet het primaire doel. En er moet niet te licht over gedacht worden, gezien de volgende metafoer van A. Leys, secretaris van de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR): “De definitieve stap is het moeilijkst. Vergelijk het met het huwelijk: daar zijn jongeren tegenwoordig ook heel voorzichtig in.”

Ad Leys met dank aan: R. Enthoven (SRKK)

Zwerfjongeren

Het Nederlandse Platform Zwerfjongeren (NPZ) organiseerde op donderdag 28 september 2000 onder de titel “Gaten dichten in het net” in Utrecht een landelijke conferentie over de samenwerking en afstemming van de hulpverlening aan dak- en thuisloze jongeren.

Steeds meer jongeren verliezen op jonge leeftijd hun sociaal netwerk en moeten gebruik maken van instellingen voor jeugdhulpverlening en maatschappelijke opvang. Steeds vaker blijkt dat ook deze organisaties overvol zitten en er feitelijk kinderen vanaf 12 jaar op straat moeten verblijven.

Hulpverlening aan dak- en thuisloze jongeren is complex. De jongeren hebben meervoudige problemen, op diverse gebieden. Het vraagt veel van de kennis, houding en vaardigheden van hulpverleners om de jongeren te on-

dersteunen bij het oplossen van deze problemen. Daarbij maakt men gebruik van een netwerk van (specialistische) collega's. In de samenwerking en afstemming tussen deze verschillende instanties worden nogal eens problemen ervaren. Dit leidt tot overlapping van de geboden zorg, maar ook tot hiaten, waardoor jongeren buiten de boot vallen.

Voor de commissie PIN was deelname aan dit congres interessant omdat in het recente verleden een aantal organisaties dat op dit terrein werkzaam is, door deze solidariteitscommissie werd gefinancierd. Het betreft hier immers projecten van organisaties die zich richten op hulpverlening aan mensen uit achtergestelde groepen, onder andere bepaalde groepen vrouwen, migranten, asielzoekers en daklozen. De commissie PIN acht het

echter van wezenlijk belang dat geld dat via religieuze instituten aan organisaties ter beschikking wordt gesteld zo doelmatig mogelijk wordt aangewend.

De Stichting Zwerfjongeren Nederland heeft volgens een bepaalde formule in verschillende plaatsen pensions opgezet voor zwerfjongeren. Hier kunnen jongeren terecht voor wonen, leren en werken. Pensions in Rotterdam, Haarlem, Heerlen en laatstelijk in Roermond hebben projectaanvragen bij de PIN ingediend.

Op de conferentie stond centraal het zoeken van oplossingen voor knelpunten die tijdens een twee jaar geleden gehouden congres "Achter het net" werden ontdekt. Tijdens het plenaire gedeelte werden door hoogleraar M. de Winter de resultaten van een onderzoek gepresenteerd.

Uit het onderzoek bleek dat er meer afstemming tussen de jongere en de hulpverlener gewenst is. In een aanpak die gebaseerd is op dialoog zouden vraag en aanbod van de hulpverlening beter op elkaar aansluiten.

Na het plenaire gedeelte volgden twee rondes van een zestal workshops,

waarbij na een inleiding de deelnemers knelpunten moesten formuleren. Deze workshops waren zo ingericht dat de volgorde waarmee jongeren met hulpverlening in aanraking komen, werd aangehouden.

Contact leggen (1), basisbehoeften en materiële hulpvragen (2), diagnose en indicatiestelling (3), hulpverlening (4), nazorg (5) en tenslotte coördinatie van de hulpverlening (6).

Bij deze laatste workshop kwamen met name (het gebrek aan) overlegstructuren tussen de betrokken instellingen, een betere coördinatie tussen jeugd- en volwassenenzorg en de wachtlijstproblematiek aan de orde.

De belangrijkste conclusies die in deze workshop werden getrokken: hulpverlenende organisaties en instellingen moeten meer vraaggericht gaan werken, beter met anderen overleggen en flexibel zijn. Een overkoepelende cliëntgerichte organisatie die overzicht en controle uitoefent zou wellicht een oplossing naderbij kunnen brengen. Ook het belang van een politieke lobby werd onderschreven.

Rogier Moulen Janssen

Congres Mariënborgvereniging

Rond 250 mensen uit heel het land waren op zaterdag 4 november in het congrescentrum 'de Eenhoorn' te Amersfoort voor het congres van de Mariënborgvereniging. De meesten ruim boven de zestig jaar. Maar wel mensen met een sterke vitaliteit die één ding gemeen hebben: de vernieuwende Geest van Vaticanum II levend houden ten dienste van kerk en maatschappij. Het thema 'Nieuwe wegen banen' lijkt hen op het lijf geschreven.

De voorzitter van de Mariënborgvereniging, dr Myriam Steemers - van Winkoop, zei onder meer het volgende: "Wij staan voor het behoud van in-

zichten, waarden, en voor een vernieuwingsproces zoals dat door een heel belangrijke, zo niet de belangrijkste instantie binnen de catholica ingezet is: het Tweede Vaticaans concilie. Dit beschouwen wij als ons erfgoed, als datgene wat ons dierbaar is, en dat willen wij met hart en ziel uitdragen. [Wij leven in een tijd en in een cultuur waarin velen bemoediging, bevestiging en uitdaging nodig hebben, waar velen zoeken naar een spiritueel thuis om de oase te beleven, de plek waar je je dorst kunt lessen en je honger kunt stillen, waar je gekwetstheid kan genezen en van waaruit je kunt uitgaan bemoedigd en gesterkt,

in staat om nieuwe wegen te banen. In de samenleving gaat men er steeds meer toe over om rekening te houden met de vraag van de consument of burger. Waarom is dat binnen de kerk nog niet gerealiseerd? Werken vanuit de aanbodzijde betekent ieders verantwoordelijkheid serieus nemen. Het betekent er van uit gaan dat de ander weet wat hij wil en ingaan op de wensen van de ander.

Men zegt wel eens dat de leden van de Mariënborgvereniging gemiddeld wat ouder geworden zijn en dat nieuwe wegen banen veel dynamiek en energie kost. Het is waar. De gemiddelde leeftijd is hoger, maar

- ouderen hebben toekomst. Dit is de snelst groeiende groep in onze samenleving.

- ouderen vormen het belangrijkste deel van de vrijwilligers. 50+ levert 200 miljoen zorguren per jaar.

- ouderen hebben levenservaring. Fouten uit het verleden kunnen juist wij het beste vermijden.

- ouderen hebben ervaring met een kerkcultuur die voorbij is. We weten dat we voorwaarts moeten en dingen moeten veranderen.

- ouderen hebben geleerd om afscheid te nemen van het voorbije. Niet alleen van mensen die voorbij gingen, werk, cultuur, zekerheden, een bepaalde manier van kerk zijn, om enkele zaken te noemen. Daardoor hebben we ook geleerd vooruit te kijken.

Nieuwe wegen banen

*De eerste weg leidt naar onszelf. Geloven in onszelf, in onze spiritualiteit en in onze geestkracht. Wij hebben veel te bieden aan elkaar, maar ook en vooral aan anderen.

- Aandacht voor catechese, liturgie, pastoraat, de eigen gestalte van het kerkelijk ambt en het religieus leven.

- Samen vieren: mensen van andere religies, met onvoorwaardelijk respect

van al wat hen dierbaar is, welkom kunnen heten.

- Bijzondere vieringen onder eigen verantwoordelijkheid zodat we de ruimte nemen die we nodig hebben. We weten dat in de Mariënborgvereniging velen zijn met een spiritualiteit die een licht kan zijn voor velen.

- Wij willen een positieve bijdrage leveren aan een bloeiende geloofsgemeenschap, een kerk voor iedereen.

- We leven in een samenleving waar veel mensen in de knel raken en ten onder gaan. Als wij samen kerk willen zijn lopen we daar niet omheen maar klagen onrecht aan.”

Na deze jaarrede hield Dr Herman Andriessen een inleiding, gebaseerd op een aantal brieven van Mariënborgers. Zij hadden gereageerd op vier vragen. Deze bijdragen suggereren volgens Herman Andriessen dat wij in een situatie zijn terecht gekomen waarin het christelijk geloof opnieuw moet worden 'geïncultureerd', zoals het incultureerde in het Jodendom, in Griekse en Oosterse religies, bij de Kelten, de Franken en de Germanen. Uit de antwoorden destilleerde Herman Andriessen enkele aanbevelingen zoals: 'Op de grens leven, denken en werken maar niet los van de kerk'. In de namiddag vormden deze aanbevelingen de aanzet voor een uiterst boeiend gesprek van forumleden en deelnemers in de zaal over samenwerken met anderen, de grenzen van de confrontatie, de persoonlijke geloofsverdieping en de uitwisseling hiervan aan elkaar. Aan het bestuur nu de taak om prioriteiten te stellen en plannen te smeden om gericht vernieuwend aan de slag te gaan.

Ton van den Ende

Twintig jaar Stimulans

Stimulans is een participatiemaatschappij, twintig jaar geleden opgericht door de orde van Kapucijnen en met hulp van zusters en broeders van nog zo'n dertig rooms-katholieke ordes en congregaties. Deze maatschappij investeert in beginnende ondernemingen, in bedrijven die geld nodig hebben om te groeien of die proberen uit een zogeten *turn-around* situatie te komen.

Na een paar jaar verkopen zij hun belangen weer, het liefst met winst, hun voornaamste inkomstenbron. Alleen is Stimulans een ideële onderneming. Hoe een bedrijf sociaal beleid voert vindt men belangrijk, al moet er wel een gezond evenwicht zijn tussen zakelijkheid en idealisme. Stimulans steekt bijvoorbeeld geld in

De Leckere, een brouwerij van ambachtelijk en biologisch 'speciaalbier'. Een andere belegging heet Confiante Tjak Beheer, een club die vaarvakanties organiseert voor ex-patiënten uit de psychiatrie. Ook de doorstart van textiel fabriek Aabe was mogelijk door Stimulans. Deze participatiemaatschappij begon twintig jaar geleden met 12 miljoen gulden en sindsdien is er geen cent bijgekomen.

Tijdens de feestelijke bijeenkomst op 17 november bij de Kapucijnen werd een boek uitgereikt: *Een ideaal te gelde gemaakt*. Henk Hooijen, de penningmeester van het bestuur, vertelt hierin de volgende anekdote. Op bezoek bij een kandidaat-bedrijf wordt de directeur gevraagd of hij wel voldoende doet aan sociaal beleid voor zijn medewerkers? Het antwoord luidde: 'Ik heb net een camper gekocht. Daar kan mijn personeel bij toerbeurt mee op vakantie. Is dat niet genoeg?'. In de brochure staan vijf afleveringen van een serie *'Een actueel*

voorbeeld van hoe het ook anders kan', waarin vertegenwoordigers van Stimulans verwoorden waar het bij Stimulans om draait en welke ontwikkelingen zich de afgelopen twintig jaar hebben voorgedaan.

Ruiterlijk wordt erkend: Wij misten in aanvang de kennis en deskundigheid om hen te helpen een structuur en cultuur tot stand te brengen waarin niet alleen het financieel resultaat maar vooral ook de factor arbeid centraal staat. Deze serie wordt afgewisseld met een viertal bijdragen: over de zusters in Dongen, die participeren in Stimulans en over drie bedrijven, die dankzij Stimulans een goede start konden maken. Holland Colours in Apeldoorn, producent van pigmentpreparaten en pigmenten, Radius Kinderopvang Nederland in Baarn en Boekbinderij EMBE te Meppel. De toegankelijk geschreven brochure is verluchtigd met foto's van werknemers en van (ex-)bestuursleden. Dat er toekomst is voor Stimulans werd ook tijdens de feestelijke bijeenkomst onderstreept. In de woorden van Jan Scheffers: 'Arbeid in al zijn facetten is nog steeds van wezenlijke betekenis voor de maatschappelijke ontplooiing van mensen. Bovendien: als punt bij paaltje komt is de factor arbeid nog altijd ondergeschikt aan de factor kapitaal. Zolang dat zo blijft zijn onze ideeën niet achterhaald en blijft PPM Stimulans een actueel voorbeeld van hoe het ook anders kan.'

PPM Stimulans, van der Does de Willemboissingel 1, 5211 CA 's-Hertogenbosch.

Telefoon: (073) 6144249. Fax: (073) 6143656.

E-mail:

ppm.stimulans@worldonline.nl

Gelijke kansen voor vrouwen en mannen?!

Onder deze slogan organiseerde de Unie van Katholieke vrouwen (UKZ) in Praag (Tsjechië) begin september een conferentie voor Europese Katholieke vrouwen organisaties.

Met zes vrouwen, waaronder de Europese Presidente, namen wij hieraan deel vanuit de Unie Nederlandse Katholieke Vrouwen. Voor de Stichting Samenwerking Nederlandse Vrouwelijke Religieuzen (SNVR) nam ondergetekende hieraan deel. Begonnen als een groepje van tien vriendinnen die elkaar eens in de week een uurtje troffen in een Praags café, is deze Katholieke vrouwen beweging nu uitgegroeid tot vijfhonderd leden.

Door deze conferentie te organiseren, maakten zij een lang gekoesterde droom waar. Uit 23 Europese landen kwamen wij naar Praag, zowel uit Midden en Oost Europa als uit West en Zuid Europa. Zij kozen het thema niet alleen omdat het overal zo actueel is, maar ook omdat het in hun land een politieke prioriteit is in verband met de toekomstige toetreding van Tsjechië tot de Europese Unie. Het was in hun land ten aanzien van zowel kerkelijke als wereldlijke overheden, als van andere- niet katholieke organisaties, uitermate belangrijk zich te profileren als ter zake kundig. Daarom ook hadden zij mensen uit verschillende politieke, kerkelijke en sociale gremia uitgenodigd, als spreekster en/of als deelnemster.

Het programma omvatte een mix van plenaire inleidingen en groepsdiscussies. Onderwerpen als gelijkheid in politiek, arbeid, economie aan de ene kant en gezin, kinderen, geweld tegen vrouwen aan de andere kant. Vrouwen uit Duitsland- Roemenië- Tsjechië- en Litouwen hielden over deze thema's inleidingen. Zij gaven voorbeelden van problemen in hun land ten aanzien van gelijke kansen v/m of van maatregelen die gelijkheid bevorderen.

Enkele actiepunten

In een eerste ronde workshops, waarbij de deelnemers naar taal over de verschillende groepen verdeeld waren, ging het gesprek over wat het begrip "gelijke kansen" bij ons oproept aan gevoelens, kennis, wensen, ideeën. In een tweede ronde kwamen vrouwen uit min of meer dezelfde regio van Europa bij elkaar, om na te gaan of men tot gezamenlijke strategieën kon komen om lokale, nationale en/of Europese politiek te beïnvloeden.

De Nederlandse vrouwen waren ingedeeld bij Denemarken, Noorwegen, Finland.

Wij kwamen tot de volgende overwegingen:

- Kerk: Actief werken aan een dialoog met kerkleiders, om vrouwen te laten deelnemen in allerlei kerkelijke niveau's.
- Politiek: Werken aan een herziene balans tussen onbetaald werk (zorg, kinderen, gezin, ouderen) en betaald werk.
- Politiek-maatschappelijk: IJveren voor goede opvang en passende begeleiding van migranten en asielzoekende vrouwen, waarbij een duidelijk onderscheid werd gemaakt tussen politiek en economisch vluchtelingen.

Vanuit andere werkgroepen kwamen de volgende actiepunten:

- Werken aan mentaliteits verandering op gebied van onderwijs en opvoeding, in de media, in de politiek en in het bedrijfsleven. Vrouwen moeten meestal extra presteren in hun werk om de volle waardering te krijgen.
- Zorg en gezin: Een gezamenlijke verantwoordelijkheid van vrouw en man. Actief werken aan een beter imago en acceptatie van "zorgende mannen".
- Vrouwen helpen hun zelfvertrouwen te ontwikkelen en hun talenten te ontdekken. Hen stimuleren uitdagingen aan te gaan.

- Daar zijn waar beslissingen worden genomen. Er op toezien dat bestaande wetten en afspraken ook in praktijk worden gebracht.
- Gezamenlijk optreden tegen alle vormen van geweld tegen vrouwen.

Hoopvolle veranderingen: WUCWO-Europa bestond tot voor kort alleen uit organisaties in landen buiten het Sovjetblok. Vergeleken met onze bijeenkomst in Schwarzenberg (Zwitserland) was er een wezenlijke verandering in onze contacten met de vrouwen uit de Oostblok landen. Het wantrouwen was weg, zij namen volop deel aan de discussies. Wel vragen zij tijd en hulp bij het ontwikkelen van hun organisatie. Van de andere kant maken zij ons duidelijk dat zij zichzelf willen blijven. Er moeten door de Oost-Europese vrouwen nog zoveel drempels worden genomen. In bijna alle voormalige Oostbloklanden is de situatie voor vrouwen verslechterd. Voor alle voorzieningen moet er betaald worden en er heerst grote werkloosheid. Noodgedwongen zijn vrouwen minder kieskeurig wat betreft het soort werk en de arbeidsvoorwaarden. Mannen doen thuis vrijwel niets, zelfs als zij werkloos zijn. Daarom pleiten zij voor een werkelijke gezinspolitiek. “Want”; zeggen zij; “Wat goed is voor het gezin is ook goed voor de vrouw”. Dat geldt niet alleen voor de Oost-Europese vrouwen denk ik!!!!

Het was echt verheugend om te ervaren hoe beetje bij beetje de bedoeling van onze bijeenkomsten werkelijkheid wordt namelijk Oost en West worden EEN Europa. Wij vrouwen zien daarin een opdracht om via onze WUCWO verbondenheid concrete stappen te zetten. De volgende stap wordt de Wereldassemblee in Rome, maart 2001, met als thema: De vrouw als Profetes in deze tijd. Ook daarover zal ik u te zijner tijd informeren.

zr. Thérèse Vandeweyers

Voor de SNVR lid van de Internationale Commissie Unie NKV.

Marga Klompé-prijzen 2000

Veertien jaar geleden overleed Marga Klompé. In haar voetsporen, in haar geest en ‘ter herinnering aan haar’¹ worden ieder jaar prijzen toegekend aan initiatieven (dat kunnen studies zijn of praktische experimenten) die gekenmerkt worden door een streven naar gerechtigheid en vrede. Marga Klompé was één van de eerste grote vrouwelijke politica’s van ons land. Haar inzet betrof in belangrijke mate de sector die wij plegen aan te duiden met ‘het maatschappelijke middenveld’. En over dit middenveld wil ik het graag hebben. Ik ben daarbij geïnspireerd door een verhaal van Jonathan Sacks, opperrabbijn van Groot-Brittannië en de Gemenebest².

In Nederland verrijzen vele indrukwekkende, nieuwe torens. Torens van overheid en van bedrijven bepalen de ‘sky-line’ van steden. Welke bedrijvigheid gaat er achter hun gevels schuil? In de gebouwen van de overheden, het rijk, de provincie of gemeente, draait het om macht: om het verkrijgen en verdelen van de macht. In gebouwen van bedrijven, van beurs, bank en industrie, gaat het om de markt, alwaar welvaart wordt verkregen en verdeeld. Maar er is meer, niet alleen tussen hemel en aarde, maar ook naast de macht en de markt. De vraag: ‘wat dan?’ is echter niet gemakkelijk te beantwoorden.

¹ ‘Ter herinnering aan haar’ is de titel van het baanbrekende, feministisch-theologische boek van Elisabeth Schüssler Fiorenze.

² “Our nation’s poverty of hope”, Jonathan Sacks, in *The Tablet*, 8 juli 2000

Maar een simpel rekensommetje kan helpen. Stel je voor dat je totale macht hebt. En dat je besluit deze macht te delen met 9 andere mensen. Hoeveel macht heb je dan nog over? Een tiende deel, dat is logisch. Hetzelfde gaat op voor geld: als je een hoeveelheid geld besluit te delen met 9 anderen, houd je zelf een tiende deel over. Stel nu dat je een bepaalde hoeveelheid idealen, liefde, vriendschap of invloed hebt, en je besluit deze te delen met 9 anderen? Dan eindig je eerder met tien keer zoveel! Dit verklaart waarom politiek en economie terreinen zijn waar conflicten op de loer liggen. Daarom gelden er in deze arena's strikte regels en procedures. De arena van de politiek wordt gereguleerd door democratische verkiezingen, de arena van de economie door de markt, door vraag en aanbod. Maar in de arena van liefde, vriendschap, idealen, vertrouwen, loyaliteit, betrouwbaarheid enzovoorts, gelden niet op voorhand conflicterende belangen, deze zijn in ieders belang. Wat overigens niet wil zeggen dat ze vrij van conflict zijn. Maar het gaat hier om een ander soort zaken, zaken waar het van oudsher om ging in een ander type gebouwen dan de gebouwen die ik in het begin noemde. Deze zaken spelen zich af in gebouwen van eerbied, van aanbidding, gebouwen met een spits erop, die wijst naar de hemel. Maar ook in buurt- en gemeenschapshuizen, en in de kantoortjes en de huiskamers waar vrijwilligersorganisaties opereren. Hier gaat het om geestelijke goederen.

Het is een vergissing om te menen dat er buiten de politiek en de markt geen heil te verwachten is voor de oplossing van sociale problemen. Overheid en markt zijn belangrijk, maar er is meer. Hoewel op de achtergrond geraakt, zijn de verbanden van familie, van gemeenschappen, al dan niet religieus, van verenigingen, buurten en vrijwilligersorganisaties, nog altijd het sociale kapitaal van onze samenleving. Ze vormen het web waarin we leven en kunnen worden opgevangen. Hoewel het web voortdurend aan slijtage onderhevig is en gaten vertoont, komen er ook nieuwe spinnen in het web, die een gat weer op nieuwe wijze weten te dichten.

Al deze verbanden zijn groter dan het individu, maar kleiner dan de staat. En ze handelen vanuit een andere logica dan die van de politiek en de markt. In deze verbanden draait het om loyaliteit, om liefde, om betrouwbaarheid en wederzijdsheid. Het 'er zijn voor elkaar als we elkaar nodig hebben'. Het gaat hier om de zogenaamde 'derde sector', zonder welke er altijd problemen zullen zijn die noch door de politiek, noch door de markt kunnen worden opgelost.

Niet alleen zijn deze verbanden op een andere logica gebaseerd, ze zijn ook in staat tot een andere dynamiek. Want waar zouden we de kracht vandaan moeten halen om verandering teweeg te brengen? Om bestaande patronen te doorbreken? Die kracht halen we uit de verbanden die andere zaken belichamen, waar niet de prijs maar de waarde telt, niet de economische welvaart maar de geestelijke rijkdom. Dat zijn verbanden van familie en gemeenschap, waar een mens telt om wie hij is, niet om wat hij is. Waar een mens meetelt om zichzelf, niet om zijn macht of rijkdom. In deze verbanden worden zaken soms op z'n kop gezet, worden andere waarden nagestreefd dan succes en roem.

Daarvan hebben we drie prachtige voorbeelden, die zijn beloond met de Marga Klompé-prijzen.

Allereerst is daar de inzet van mevrouw Gabriëlla De Keukeleire, die al meer dan tien jaar als pastoraal opbouwwerkster werkzaam is de Maastrichtse achterstandswijk het Wittevrouwenveld, in het project "t Vrouwenveld". Zij stond zelf aan de wieg van het project en is er nog steeds de dragende kracht van.

Achtergrond van het project is een wijk waarin mensen in een isolement zijn geraakt. Hier is hulp nodig. Maar de bestaande voorzieningen zijn niet op deze omstandigheden aangepast. Deze mensen moeten hun vertrouwen in de medemens hervinden, ze moeten over de drempel heengeholpen worden die eerdere teleurstellingen hebben opgeworpen. Het project helpt mensen om weer te gaan leren, maat-

schappelijk actief te worden of zich met kans op succes op de arbeidsmarkt te begeven. Ze vinden een zinvolle bestemming, en ervaren de samenleving niet langer als vijand of als plek waar zij overbodig³ waren.

Het tweede initiatief is de Weggeefwinkel in Leiden. Met hun wervende folder dragen de mensen achter de Weggeefwinkel hun heldere ideeën over politiek en economie uit. Uitgangspunt is het principe dat in onze wereld welvaart en welzijn al een heel stuk eerlijker zouden zijn verdeeld als mensen nemen wat ze nodig hebben en weggeven wat ze kunnen missen. De Weggeefwinkel druist daarmee in tegen de leidende idee van onze economie, namelijk dat mensen toch vooral moeten streven naar zo veel mogelijk geld en luxe, als de belangrijkste manier om gelukkig te worden.

Als derde is de Marga Klompé-prijs uitgereikt aan de Stichting Wings of Support, het initiatief van KLM-medewerkers die met kleinschalige projecten hulp bieden in landen waarop de KLM vliegt. Ook dit initiatief maakt duidelijk hoe waar mensen zich de situatie van andere mensen aantrekken, waar ze open staan voor de nood die ze tegenkomen, verbanden tussen mensen ontstaan en hulp van betekenis wordt gegeven.

Ik heb het aan het begin al gezegd. Onze samenleving is gefocust geraakt op een bepaald type verbanden, namelijk die welke worden bepaald door macht of markt. En er is zo veel meer. Andere verhoudingen tussen mensen, zoals ze worden bezongen in populaire en klassieke liederen, beschreven in literatuur en verfilmd, gedanst en op het toneel gebracht. Deze andere verhoudingen, van loyaliteit, liefde, vertrouwen en wederzijdsheid, zijn ons ook sinds twintig eeuwen voorgehouden in bijbelse verhalen. Bekend is het verhaal van de Barmhartige Samaritaan. Een verhaal van alle tijden, door Jezus verteld.

Je opstellen zoals de Barmhartige Samaritaan veronderstelt dat je je openstelt, dat je de ander op je toelaat en niet met een boog om hem heen loopt. Dat vraagt nogal wat van je.

Of het nu om inzet voor mensen gaat of om een andere zaak van belang, de bescherming van ons leefmilieu, de uitwassen van de vrije markt-economie of de schending van mensenrechten, het voorbeeld van de Samaritaan is niet eenvoudig na te volgen. Eraan voorbij lopen, je schouders ophalen en je eigen dingen doen, je beperken tot je plicht, het is zoveel gemakkelijker. Juist daarom is het zo belangrijk te kijken naar het uiteindelijke doel dat je je in het leven stelt. Jezus verwijst hiernaar met zijn verhaal. Het dient namelijk als antwoord op de vraag die hem gesteld wordt: 'Meester, wat moet ik doen om het eeuwig leven te verwerven?' Naast het dienen van God, houdt Jezus ons in dit verhaal voor de naaste te worden van degene die we op onze weg tegenkomen, degene in nood, die wij kunnen helpen. Zolang we ons levensdoel zoeken in onszelf, in vergroting van onze macht of onze rijkdom, in verdediging van ons belang of onze identiteit, zolang sluiten we ons af voor de ander. Dan zijn we op een doodlopende weg beland, in onszelf gekeerd en afgestompt. Angstig en bevreesd om te delen, gericht op behoud. Maar als ons uiteindelijke doel niet ligt in onszelf maar buiten onszelf, dan staan we open voor de ander. Dan is de ander helpen de zin van ons eigen bestaan. Dan gaan we op in een verband en worden we bevrijd van eindigheid.

En dat brengt me, tenslotte, bij een citaat van Lilla Watson, een Aboriginal vrouw⁴, dat ik meen te herkennen als drijfveer onder deze drie projecten. Het luidt: Als je

³ De term 'sociale overbodigheid' met betrekking tot de armoede-problematiek in Nederlandse oude wijken is van A. Baart.

gekomen bent om mij te helpen, dan verspil je je tijd. Maar als je bent gekomen omdat jouw bevrijding met de mijne verbonden is, laten we dan samenwerken.

Dit is een verkorte versie van de inleiding van Inge van Nistelrooy. De volledige versie van deze inleiding kunt u opvragen bij Bureau KNR (073-6921321).

Voor de leestafel

Bedevaartplaatsen in Nederland. Deel III: Provincie Limburg. Samenstelling en redactie Peter Jan Margry en Charles Caspers, m.m.v. Antoine Jacobs en Ottie Thiers. 1200 blz., gebonden, geïllustreerd, ISBN 90-6550-568-7, fl 144,-. Hilversum: Uitgeverij Verloren.

Het BiN-lexicon bestaat uit drie delen met in totaal 641 bedevaartplaatsen. In dit derde deel worden, volgens een alfabetische ordening, de bedevaartlocaties (210 plaatsen) besproken die liggen of gelegen hebben in de huidige provincie Limburg. In deel 1 (1997) worden de bedevaartplaatsen in de provincies boven de grote rivieren en in Zeeland (210 plaatsen) besproken en in het tweede deel (1998) de bedevaartplaatsen in de provincie Noord-Brabant (221 plaatsen). (-) Het *pièce de resistance* van het gehele lexicon is de som van de 641 afzonderlijke beschrijvingen van bedevaartplaatsen. De grootte van de lemma's is in overeenstemming met de betekenis die de cultus in kwestie heeft of heeft gehad. Het grootste lemma in dit deel is dan ook gewijd aan St. Servaas in Maastricht, doel van Limburgs oudste en vermaardste bedevaart. Maar ook in recenter tijden ontstane culten, zoals die van O.L. Vrouw in 't Zand te Roermond of van Gerardus Majella te Wittem zijn, gezien hun belangrijkheid, uitvoerig beschreven. Alle lemma's zijn op uniforme wijze vervaardigd volgens een bepaald model. Ieder lemma bestaat uit vijf hoofdonderdelen die idealiter tezamen een complete cultusbeschrijving bieden: 'Kerngegevens', 'Topografie', 'Cultusobject', 'Verering' en 'Bronnen'.

Als thuisbasis voor de hele onderneming – en dat van een onderneming gesproken wordt moge duidelijk zijn wanneer men zich realiseert dat ruim honderd auteurs jarenlang aan dit gigantische projekt gewerkt hebben – fungeerde het P.J. Meertens instituut. Dit instituut staat de laatste jaren sterk in de belangstelling vanwege de centrale rol die het speelt in de zevendelige romancyclus Het Bureau van J.J. Voskuil.

In de inleiding wordt uiteengezet wat Limburg als eenheid voor de bestudering van het fenomeen bedevaarten onderscheidt van de rest van Nederland. De provincie Limburg wordt zowel door niet-Limburgers als door Limburgers zelf als een eigenaardig gewest beschouwd. De geschiedenis van de Limburgse bedevaartcultuur is, hoewel er sterke overeenkomsten met die van Noord-Brabant aan te wijzen zijn, namelijk beduidend anders dan die van de rest van Nederland. Voor een belangrijk deel hangt dit samen met de excentrische geografische ligging, 'temidden van andere landen', en met de grillige politiek-religieuze en geografische geschiedenis van deze zuidelijkste provincie van Nederland. In historisch en etnologisch opzicht maakt Limburg deel uit van een supranationaal cultuurgebied dat gevormd wordt door de regio rondom het stroomgebied van Rijn en Maas. De implicaties hiervan voor de bedevaartcultuur zijn onder meer dat veel Limburgse patrocinia- en cultus-filiaties niet gebonden zijn aan institutionele grenzen en dat ook betrekkelijk veel

⁴ Gevonden in: *Spinnen Spoken Sprankelen. De Vrouw en Geloof-beweging in West-Brabant en Zeeland*. Chantal Piessens en Jessica Prager-Stein (red.), Breda, 1999.

bedevaarten naar Limburgse cultusplaatsen een landsgrensoverschrijdend karakter hebben.

Nog in 1969 werd Limburg de provincie genoemd waar het christendom in zijn rooms-katholieke vorm 'een biologisch verschijnsel is'. Of dit een afdoende verklaring is voor het grote aantal kruisen, kapellen en kerken met een brede schakering aan heiligenverering in deze provincie, is de vraag. Wel is duidelijk dat religie de bepalende factor is geweest bij de vorming van een eigen identiteit van de Limburgers, van wie aan het begin van de 19^e eeuw nog ruim 98% rooms-katholiek was. Dit gegeven kan het relatief grote aandeel verklaren van de religieuze cultuur, met inbegrip van bedevaarten en heiligenverering, in het openbare leven van dit gewest. De 19^e en de 20^e eeuw lieten in godsdienstig en devotieel opzicht een ware hoogconjunctuur zien. In Limburg ontstonden in die twee eeuwen maar liefst 141 nieuwe bedevaartplaatsen (92 in Noord-Brabant). Opmerkelijk is dus dat, in tegenstelling tot wat vaak is verondersteld, in Limburg de grote groei van het aantal bedevaartplaatsen vooral in de afgelopen 200 jaar heeft plaatsgevonden en dat bij gevolg de religieuze continuïteit sinds de middeleeuwen maar een beperkte factor lijkt te zijn geweest.

Van de 210 getelde culten zijn er 55 (26%) mariaal van aard; in Noord-Brabant zijn dat er 45 (ca. 20%), in de rest van Nederland 74 (35%). Van de Limburgse bedevaartplaatsen waren er medio 1999 nog zo'n 42% 'actief', ongeveer evenveel als in Noord-Brabant (41%), maar beduidend meer dan in de rest van Nederland (33%).

In de jaren zestig meenden velen dat het fenomeen bedevaart binnen afzienbare tijd uit het katholieke leven zou zijn verdwenen. Maar de bedevaart verdween niet. In de laatste decennia van de 20^e eeuw deed zich het verschijnsel voor dat kwijnende of reeds verdwenen culten herleefden dankzij een zogenoemde 'folklorisering'.

Naast revitalisering is er heden ook sprake van een zekere nostalgie naar het rituele repertoire uit de periode van voor Vaticanum II. Voor sommige pastores was het BiN-onderzoek aanleiding om weer meer aandacht aan de 'eigen' heilige te gaan besteden of zelfs een verlopen verering te hernemen.

Veel beduidender in dit gehele proces van revitalisering zijn echter de toenevende aandacht voor en sturing van de religieuze en bedevaartcultuur die van de media uitgaan.

Gelet op de vele cultusintroducties in de 19^e en de 20^e eeuw lijkt de sturende invloed die de geestelijkheid uitoefende op de religieuze (volks-)cultuur groter te zijn geweest in Limburg dan elders. De diverse kerkelijke instanties – zoals bisschoppen, dekens, pastoors, orden en congregaties – hebben de heiligenverering gepropageerd of meer in het algemeen de volksvroomheid gestimuleerd.

Het meest opvallend is wel de sterke persoonlijke betrokkenheid bij het devotieel leven van enkele bisschoppen van dit diocees. Sinds de oprichting van het apostolisch vicariaat in 1840 en het herstel van het bisdom Roermond in 1853 hebben vicaris en bisschoppen de Mariaverering gepropageerd of zelfs tot speerpunt in het pastoraal beleid gemaakt. J.A. Paredis was dé diocesane Mariavereerder van de 19e eeuw en met betrekking tot de 20e eeuw verdient bisschop J.H.G. Lemmens dat predikaat. Aan het einde van de 20e eeuw is tijdens het episcopaat van bisschop F.J.M. Wiertz de aandacht voor bedevaarten en (Maria-) devoties opnieuw toegenomen. De houding van de kerkelijke overheid is evenwel kritisch. Oude culten krijgen welwillende aandacht, terwijl nieuwe vereringen vanwege hun particuliere aard worden genegeerd of afgewezen.

Van de religieuze orden en congregaties zijn de redemptoristen het meest invloedrijk geweest op devotieel gebied. Vanuit Wittem, later ook vanuit Roermond, verspreidden zij met grote ijver hun 'eigen' devoties. (-) Vandaag de dag presenteren de

redemptoristen zich ingetogener. Ze houden zich actief bezig met spiritueel-recreatieve wandeltochten die als nieuwe vorm van 'pelgrimage' enkele heiligdommen in Zuid-Limburg aandoen, en in hun fraaie brochure over het eigen klooster- en bedevaartcomplex is de 'volksdevotionele' bedevaart in feite gereduceerd tot een kunsthistorisch-toeristische rondgang en is alle 'devotie' weggelaten. Naast redemptoristen waren vooral paters van de verschillende franciscanenkloosters veelvuldig betrokken bij de ondersteuning van bedevaarten, hetzij bij de organisatie, hetzij om te preken of om biecht te horen. (Een binnen Nederlandse context typisch Limburgs fenomeen bij bedevaartplaatsen zijn de kluizenaars. Dit waren in de regel lekenbroeders die als beheerder van een bepaalde kapel fungeerden en zodoende ook de dagelijkse cultusleiding in handen hadden.

Onvrede met het kerkelijk en pastoraal beleid of met de opstelling van de geestelijkheid heeft ertoe geleid dat in de tweede helft van de 20^e eeuw culten ontstonden die zich onttrokken aan clericale sturing en/of afzijdig bleven van de eigen parochie. Hoewel ze min of meer los van de institutionele kerk functioneren krijgen deze bewegingen meer dan eens steun van conservatieve en min of meer autonoom opererende ordegeestelijken.

Meer dan enige andere provincie in Nederland wordt de bedevaartcultuur in Limburg gekenmerkt door (internationaal) grensverkeer. De indruk bestaat dat Duitsers en Belgen in sterkere mate heiligdommen in Nederlands Limburg bezoeken dan dat Limburgers naar heiligdommen in België en Duitsland gaan.

Een verborgen schat. De spiritualiteit van de Franciscanessen van Dongen, Etten en Roosendaal. Judith de Raat. Titus Brandsma Instituut – Uitgeverij Valkhof Pers. Herbronning deel 6. ISBN 90 5625 088 4.

De negende november 1800 is een gedenkwaardige dag. Op die dag begint de geschiedenis van de Penitenten-Recollectinen in West-Brabant. In verband met de tweehonderdste verjaardag daarvan hebben de Zusters Franciscanessen van Dongen, de Zusters Franciscanessen van Etten en de Zusters Franciscanessen van Mariadal te Roosendaal aan het Titus Brandsma Instituut te Nijmegen verzocht hun aanvangsgeschiedenis te herschrijven. Dit boekje met als titel 'Een verborgen schat' werd op 9 november 2000 gepresenteerd in het moederhuis van de Zusters Franciscanessen van Dongen. Zr Regina Maria las voor uit de annalen: hoe twee zusters in een krakkemikkige kar, met een arme voerman en een kreupel paard onderweg naar Breda in een storm verzeild raakten en zo in Dongen belandden, alwaar de pastoor hen bezwoor: *nee nonnekes, ge hoeft niet verder te gaan, gij zijt hier op uwe plaats.*

Zr Rafaël heette mede namens zr François Schomaker en zr Els Weemaes de genodigden van harte welkom. Ze memoreerde wat de rector had gezegd bij gelegenheid van het 150-jarig bestaan: vier het maar goed, want de 200 zult u waarschijnlijk niet halen. Zr Rafaël vertelde hoe dit boekje toch vooral ontstaan is onder aandrang van de Indonesische medezusters. Die wilden weten wat het betekent om nou precies een Franciscanes van Dongen te zijn.

Zuster Laetitia Aarnink belichtte het eigene van de spiritualiteit van de Zusters Penitenten-Recollectinen in vergelijking met andere negentiende-eeuwse congregaties. De spanning die geleidelijk ontstond tussen het contemplatieve leefmodel en de actieve praktijk van alledag. Oppervlakkig bezien leidden de spiritualiteit der Penitenten-Recollectinen en die der Vincentiaanse congregaties tot twee totaal verschillende leefwijzen. Maar dit betreft uiterlijke verschillen. In de diepte is er een overeenkomst en gaat het om de verwezenlijking van een religieuze roeping. Het gaat erom of we doorzichtig willen worden voor God en altijd weer gaat het erom of we in het spoor van de Oneindige, de Barmhartige God willen gaan. De schrijfster

van *Een verborgen schat*, Judith de Raat, ging in op de inhoud van het boek en haar ervaringen bij het schrijven ervan. De muzikale intermezzo's werden verzorgd door een ensemble onder leiding van Zuster Marie-Louise Egbers, Franciscanes van Mariadal. Voor de gelegenheid was gekozen voor de uitvoering van composities uit 1572 en 1575; de componisten waren derhalve tijdgenoten van Johanna Maria van Jezus.

Kees Waaijman. *Spiritualiteit. Vormen, grondslagen, methoden.*
ISBN 90 435 0185 9. 960 blz. Kampen: Kok/Gent:Carmelitana/Nijmegen: Titus Brandsma Instituut. fl. 99,50.

Zoals de titel al aangeeft valt deze omvangrijke studie uiteen in drie hoofdonderwerpen, die ieder circa driehonderd pagina's bestrijken. Deel een gaat over vormen van spiritualiteit. Binnen de geleefde spiritualiteit zijn drie grondvormen te onderscheiden: de leken-spiritualiteit, die zich voltrekt binnen de familiale context; de scholen van spiritualiteit die zich manifesteren binnen het publieke domein; de tegenbewegingen, die zich onttrekken aan de culturele en religieuze consensus. In het tweede deel luidt de kernvraag: wat is spiritualiteit eigenlijk? Een antwoord op deze vraag wordt beproefd vanuit twee perspectieven: vanuit de geleefde spiritualiteit en vanuit de spiritualiteitswetenschap. Het onderzoek leidt tot de conclusie: spiritualiteit is (materieel gezien) het godmenselijk betrekkinggebeuren, dat (formeel beschouwd) een gelaagd omvormingsproces is. Vanuit deze definiëring wordt de methodologie ontwikkeld. Ook hier heeft de geleefde spiritualiteit haar inbreng. In het derde deel worden de uit het grondslagenonderzoek voortvloeiende methodische hoofdlijnen van het spiritualiteitsonderzoek uiteengezet: de beschrijving van spirituele vormen en gestalten; de interpretatie van spirituele teksten; de systematische doordenking van spirituele thematieken; de verheldering van spirituele omvormingsprocessen.

Retraitehuizen

Het Jaarboek Monumentenzorg is een uitgave van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. In 2001 is het Jaarboek gewijd aan het historische interieur. Verschillende auteurs zullen in verschillende bijdragen het onderwerp aan de orde stellen. Eén bijdrage zal gewijd zijn aan het (historisch) interieur van retracehuizen. Retraitehuizen dienden als plaatsen voor gebed, meditatie en stilte. Er konden religieuzen op retraite gaan, maar ook leken. In de loop van de jaren zijn veel retracehuizen gesloopt, verbouwd of anderszins onherkenbaar geworden.

Als u voorbeelden van een retracehuis met een (redelijk) authentiek interieur kent, wilt u dan zo goed zijn dit door te geven aan: Rijksdienst voor de Monumentenzorg t.a.v. M.S. Verweij, Antwoordnummer 6101, 3700 BA te Zeist?

Telefoon: 030 – 6983211 of 6983362. Fax: 030 – 6916189. E-mail:

M.Verweij@Monumentenzorg.nl

Koloriet Kalender 2001

Veelkleurig Nederland samengevat in 12 maanden

De Koloriet Kalender 2001 is uit. Een kalender met informatie over feest- en gedenkdagen van vele religies en culturen in ons land. In de Koloriet Kalender zijn de

data van de belangrijkste dagen van zoveel mogelijk in Nederland aanwezige religies en culturen samengebracht. Met daarbij een korte uitleg over betekenis en achtergrond van de betreffende dag.

Het formaat van de kalender is A3 met een ringband in het midden. Elke maand heeft een pagina met een prachtige foto, informatie over de feest- en gedenkdagen en een helder calendarium. De kalender kost fl. 16,- excl. verzendkosten en is te bestellen via:

Tel: 073 – 6219755

Fax: 073 – 6240008

E-mail: administratie@koloriet.nl

De Koloriet Kalender is een productie van de Stichting Koloriet. De kalender wordt uitgegeven in samenwerking met de stichting BIJEEN. Stichting Koloriet wil een bijdrage leveren aan een samenleving waarin plaats is voor iedereen, ongeacht huidskleur, sekse, godsdienst, taal, nationaliteit en seksuele geaardheid.

Voor meer informatie en een zichtexemplaar kunt u contact opnemen met de Stichting Koloriet: 073 – 6218970.

Opzet kleine gemeenschap

Voor de opzet van een kleine gemeenschap, waar we spiritualiteit in het dagelijks leven willen vormgeven zijn we op zoek naar een klein klooster, pastorie of bijgebouw van een klooster. Het idee is thans om met enkele (ca. 4) christelijk georiënteerde mensen een plek te creëren. Naast ieders eigen werkzaamheden, is de bedoeling een spiritueel dagritme met meditatie (ook voor buitenstaanders), ecologisch tuinieren en koken, en inspireren van elkaar en anderen. Een aparte groepsruimte is wenselijk i.v.m. meditatie, geestelijke ontwikkelingsbijeenkomsten en thema-gerichte ontmoetingsdagen.

De bedoeling is dat de plek ook enkele opvangmogelijkheden biedt aan anderen die geestelijke voeding zoeken en tijdelijk in de rust willen meeleven.

Mocht u nu of in de toekomst horen waar een geschikte (koop) locatie vrijkomt, dan zouden wij dit graag vernemen. Ons telefoonnummer is 0343 – 41 61 70 (J.M. Strous of 040 – 221 33 78

Zich samen onveilig voelen is een vorm van veiligheid⁵

In gesprek met Ben Wanders

Ben Wanders is sinds april 1997 juridisch stafmedewerker van Bureau KNR. Hij is van huis uit jurist, maar koppelt dit aan een brede belangstelling voor andere disciplines: de sociale wetenschappen en theologie. Deze combinatie maakt dat hij zich in zijn werk voor religieuzen als een vis in het water voelt.

Ouderlijk nest

Ben (1947) was de vijfde uit een gezin van zeven kinderen. Zijn vader (geboren in 1905 in Bocholz – Zuid-Limburg) bracht zijn studiejaren (MULO en een gedeelte van de Kweekschool) door bij de broeders van Maastricht. Hij werkte onder andere op de administratie van de mijnen Laura en Julia (Eygelshoven), bij Lanz' Tractorenfabrieken en bij Kaufmann IJzer- en Staalhandel. Voor zijn huwelijk woonde hij lange tijd in Den Haag. Na zijn huwelijk begon hij een eigen schroothandel in Heerlen. Zijn moeder (geboren in 1914 in Duisburg – Roergebied) kwam als vierjarige naar de Nederlandse mijnstreek. Zijn opa (Tilburger van geboorte) vond eind negentiende

⁵ Herman de Coninck

eeuw werk in een van de Duitse mijnen en leerde er ook zijn – Duitse – oma kennen. Het was een warm nest, waarin Ben ter wereld kwam. Weliswaar had vader niet zo'n sterke binding met zijn kinderen, maar moeder compenseerde dit ruimschoots. De gezinsstructuur was *matrifocaal*, dat wil zeggen: de moeder stond centraal. Zij had – in haar milieu voor die tijd heel uitzonderlijk – een HBS-opleiding genoten en ging vervolgens naar de kweekschool. De HBS volgde ze op het Claracollege te Heerlen, één van de scholen voor voortgezet onderwijs van de Franciscanessen van Heythuysen, toentertijd onder leiding van zr. Xavier Nolens, zus van de bekende priester-politicus W.H. Nolens, die begin vorige eeuw meer dan 20 jaar met ijzeren hand de katholieke Tweede Kamer fractie aanvoerde. Eenmaal per jaar bezocht hij ook de school en onder de stralende blik van zijn zus brachten dan de bevallige Clara-jongedames de monseigneur hulde. Na enkele jaren als onderwijzeres werkzaam te zijn geweest werd toen ze trouwde de arbeidsovereenkomst ontbonden. Studeren werd thuis erg belangrijk gevonden. Na de lagere school (bij de broeders van Maastricht) te Molenberg – Heerlen ging Ben naar kleinseminarie Rolduc. Hoewel dat slechts drie kilometer van het ouderlijk huis in Haanrade (kerkdorp van Kerkrade) was verwijderd, verbleef hij er de eerste vier jaar als intern. In 1964 werd Rolduc een openbaar toegankelijk gymnasium en werd hij een van de eerste externe leerlingen. Nadat hij in 1966 het diploma gymnasium alpha in zijn zak had wilde hij eigenlijk klassieke talen gaan studeren. Dat werd hem door anderen ontraden vanwege de geringe beroepsperspectieven. Min of meer in navolging van zijn beide broers (zij volgden een studie Notarieel Recht) werd het toen Nederlands Recht in Nijmegen. Na een uiterst plezierige, actieve studententijd, die hij in 1972 afsloot met een specialisatie in de strafrechtelijke richting lukte het niet onmiddellijk om in de advocatuur terecht te komen.

Werk, gezin en toch weer studeren

Ben kwam toen in het middelbaar beroepsonderwijs terecht. Aan de MEAO in Helmond gaf hij een jaar les in algemene economie, statistiek en recht. Ben: *Aan het einde van dat schooljaar kon ik als advocaat-stagiair aan de slag op een advocatenkantoor in Uden, tegelijk met nog een nadere net afgestudeerde jurist. Toen ik daar drie jaar had gewerkt kwam ik tijdens een reünistendag in Nijmegen in contact met de toenmalige hoogleeraar volksrecht, professor Van den Steenhoven. Hij vertelde over een samenwerkingsverband met Indonesië. Vanuit de Nijmeegse faculteit kon een tiental juristen/ antropologen onderzoek doen in Indonesië. Is dat niks voor jou? vroeg hij me. Het was de bedoeling om onderzoek te doen en een proefschrift te schrijven. Een voorwaarde was wel een kandidaatsopleiding in de sociale wetenschappen. Zodoende ben ik antropologie gaan studeren. Het werd gedeeltelijk betaald en ik combineerde de studie met een parttimebaan in het onderwijs. Toen ik in 1978 mijn kandidaatsexamen haalde was de politieke situatie in Indonesië inmiddels zodanig verslechterd dat het cultureel akkoord, waarop de samenwerking met Indonesië was gebaseerd, in de ijskast werd gezet. Min of meer ter compensatie bood Van den Steenhoven mij een veldwerkonderzoek in Noord-Canada aan, ditmaal in het kader van de voortzetting van mijn studie antropologie. Van den Steenhoven zelf was begin jaren zestig gepromoveerd op een studie naar de aard van het leiderschap en het Recht van een Eskimo-groep in de Northwest Territories van Canada. Samen met een medestudent antropologie deed ik in 1978 gedurende drie maanden een onderzoek naar de verhouding Canadees Recht – Eskimo Recht, met name via het bijwonen van rechtszittingen en het bestuderen van rechtszaken. Bijna wekelijks reisden we met rechters mee, die meestal per vliegtuig op bezoek gingen in een nederzetting om daar – in vaak primitieve omstandigheden – recht te spreken. Na het afronden van het stageverslag heb ik me weinig meer met Noord-Canada beziggehouden, in tegenstelling*

tot mijn medestudent/vriend die in 1994 promoveerde op een studie naar het proces van ordehandhaving in een Inuit (of Eskimo) samenleving.

Mijn vrouw Ingrid had ik in Nijmegen leren kennen. Zij was indertijd werkzaam als verpleegkundige in het Radboudziekenhuis. We trouwden in 1972 en na enkele jaren werden onze dochter Floor en onze zoon Joris geboren. Onze kinderen waren dus heel jong toen ik in Canada verbleef en ik kreeg toen last van heimwee. Langzaam drong tot me door dat het antropologische veldwerk niets voor mij was. Vrij snel na terugkeer kreeg ik een bijna volledige baan aan het Hazenkamp-college in Nijmegen. Ik doceerde: publiek- en privaatrecht (staats- en bestuursrecht, strafrecht, handelsrecht, burgerlijk recht). Dat werk, en het niet meer doorgaan van ons Indonesië-avontuur, leidde tot een verwatering van de antropologie-studie. Vlak voor mijn afstuderen stopte ik ermee. Op het Hazenkampcollege heb ik verschillende functies vervuld. Naast docent was ik betrokken bij verscheidene buitenschoolse activiteiten zoals het een week durende introductiekamp in de accommodatie van de paters te Stevensbeek en was ik jarenlang stagecoördinator en voorzitter van de docentenraad en de juridische sector. Ik heb ook enige tijd parttime gewerkt om dat te kunnen combineren met het huismanschap. Daar heb ik warme herinneringen aan. Het voordeel van een baan in het onderwijs is dat je er gemakkelijk parttime kunt werken.

Weliswaar gaf ik met veel plezier les, maar geleidelijk waren er bepaalde ontwikkelingen in het middelbaar beroepsonderwijs die mij er toe aanzetten om elders te solliciteren. Het werd steeds meer een drempelloze instroom. Daarbij veranderde je rol als leraar: van kennisoverdrager werd je politiemannetje, hetgeen me helemaal niet lag. Ik wilde meer met mijn vak dan ik op school kwijt kon. Misschien wilde ik ook wel heel wat anders. Na rijp beraad besloot ik theologie te gaan studeren. Kort daarop werd ik gevraagd voor de gemeenteraad in verband met ziekte van het zittende raadslid. Al jarenlang was ik voorzitter van de PvdA, afdeling Bommel. Gelukkig kon ik ook besluiten om minder uren les te gaan geven. Dat kon mede omdat Ingrid het altijd belangrijk heeft gevonden om een baan buitenshuis te hebben. Ze was jarenlang wijkverpleegkundige in Lent. De kinderen stonden inmiddels min of meer op eigen benen. Vrij snel daarna zag ik de advertentie van de KNR in de krant. Dat leek me een ideale combinatie voor mijn interesses en vaardigheden. In 1997 zegde ik na 22 jaar het onderwijs vaarwel.

Theologie

Toen ik theologie ging studeren zag ik dat als een nieuwe levensvervulling. Ik had er hoge verwachtingen van, maar kwam er geleidelijk achter dat ik toch in eerste instantie een echte jurist ben. Ik ben veel meer doorkneed in het typisch juridisch denken dan ik dat word in het theologisch denken. Ben ik gewoon nog veel te rationeel? Misschien heeft het er ook mee te maken dat het recht slechts een 'ars aequi', een kunst om het billijke te vinden, is, terwijl theologie een wetenschap van het geloven is, dus enerzijds moet voldoen aan strenge wetenschappelijke criteria, maar anderzijds hele subjectieve elementen omvat, als het geloof in God, de openbaring en de traditie. Daarnaast is de taal van de theologie niet in eerste instantie begrijpelijk, maar metaforisch symbolisch. Ik maak voor mezelf het onderscheid tussen inwendige theologie (zoals fundamentele theologie, dogmatische theologie en moraaltheologie) en uitwendige theologie (zoals kerkgeschiedenis, liturgiek, exegetiek). Deze onderdelen van de theologie spreken me erg aan, vooral door de verheldering die het mij biedt. De kerkgeschiedenis laat zo duidelijk zien hoezeer ook de Kerk een 'menselijk' instituut is (werkt bevrijdend, relativerend), de exegetiek biedt je prachtige vergezichten op de bibliotheek die bijbel heet, in de liturgie zie je hoe elementaire menselijke gebeurtenissen (geboorte, vieren, overlijden) in rituelen gevierd kunnen worden. Inmiddels

heeft de theologie mij ook 'bevrijdingen' gebracht. Met de Tweenaturen- en de Drievuldigheidsléer kon ik nooit zo goed uit de voeten. Een van de broeders van Maas-tricht die les gaf aan mijn lagere school stak drie lucifers tegelijk aan en zei: kijk, dit is de drievuldigheid. Toen vond ik dat wel mooi bedacht, maar later zocht ik naar de inhoud. Die kon ik maar niet ontdekken. De boeken van Kuitert waren voor mij zeer verhelderend, met name zijn recente werk: Jezus, nalatenschap van het christendom. Daarin geeft hij aan hoe in de loop van de geschiedenis zo'n Tweenaturenleer als menselijke constructie is ingevlochten in het geloof. Zo mag ik die geloofsvoorstellen nu voor mezelf ook zien: als menselijke constructies en ik vond het belangrijk dat ik die ballast – met alle respect overigens – overboord mocht zetten. Jezus is voor mij, evenals bijvoorbeeld Mohammed, een zeer verdienstelijk, charismatisch figuur, een goeroe voor mijn part, maar niet iemand die tegelijk volwaardig mens en volwaardig God is. Laat God God blijven en de mens mens. Schillebeeckx was het – naar ik meen – die in dit verband het beeld van een zeemeermin gebruikte. Het is opmerkelijk dat beide andere monotheïstische godsdiensten, het jodendom en de islam, niet zoiets als een goddelijke Christus kennen. Ik meen ook dat de idee van een Christusfiguur de interreligieuze dialoog belemmert. Je moet altijd bedenken dat Jezus als jood is gestorven. De Drievuldigheidsléer tref je nergens in de bijbel aan! Ik ben een tastende gelovige. Ik geloof in een transcendente werkelijkheid, iets wat ons allen en alles overstijgt.

Floor en Joris

Floor (1974) heeft Pers, Publiciteit en Voorlichting gestudeerd in Amsterdam en vond daarna een baan als junior medewerkster op een communicatie-adviesbureau. Ze regelt persconferenties, schrijft jaarverslagen voor bedrijven en adviseert over de presentatie van goed- en slecht nieuws, hetgeen dan meestal betrekking heeft op de jaarcijfers. Ze is als vrijgezel woonachtig in Amsterdam. Begin volgend jaar gaat ze een aantal maanden naar Guatemala om Spaans te leren en vervolgens rond te trekken. De arbeidsmarkt is gunstig, dus ze ziet wel wat ze daarna weer oppakt. Joris (1975) volgde een opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH). Zijn stage liep hij in een protestants christelijke instelling, waar hij meiden van 14-20 jaar begeleidde met een nare voorgeschiedenis. Dat ging hem niet in zijn kouwe kleren zitten. Zijn baan zoekt hij dan ook – voorlopig – niet in die richting. Na zijn afstuderen werkte hij enige tijd in een hotel en bij een taleninstituut, telkens in Frankrijk. Sinds kort werkt hij als reisadviseur bij SNP in Nijmegen. Joris heeft affiniteit met actief reizen en hij spreekt vloeiend Frans. Hij woont nu weer in Nijmegen en speelt verwoed rugby bij de Nijmeegse Studenten Rugby Vereniging NSRV Obelix.

Stilte

Bij Ingrid was haar gehoorshandicap een heel geleidelijk proces. Als ik achter haar liep en haar aansprak leek het soms of ze Oostindisch doof was. Na audiologisch onderzoek bleek zij een erfelijk afwijking aan de gehoorzenuw te hebben, een soort vroegtijdige slijtage. Op haar 35e begon het met één hoorapparaat, maar geleidelijk bleek ze er twee nodig te hebben. Dit heeft psychisch moeilijke momenten en verdriet teweeg gebracht. Het had consequenties voor haar baan als wijkverpleegkundige. Vreselijk vond ze het toen een stervende man haar iets wilde zeggen, wat ze niet kon verstaan. Ze kaartte het probleem aan bij haar werkgever, maar vond daar weinig begrip. Haar werkgever bevond zich middenin een fusieproces. Men wilde Ingrid intakes laten doen, maar dat was natuurlijk onmogelijk. Ze weigerde dat en belandde in de Ziektewet. Toen de Thuiszorg haar wilde ontslaan, maar dit niet op de juiste manier aanpakte, voerde Ingrid geheel zelfstandig een procedure, die ze won! Voor haar heel belangrijk. Gelukkig had ze inmiddels zelf een baan gevonden bij een ver-

zorgingshuis in Eindhoven als beleidsmedewerkster. Dat was tien jaar geleden en ze werkt er nu nog steeds, hoewel ook daar haar verminderende gehoor een rol speelt. Ze heeft soms hevige hoofdpijn na een dag intensief werken. Het heeft natuurlijk ook voor mij als partner consequenties. We worden steeds selectiever in onze sociale contacten. Een borrel drinken bij de burens is voor haar geen ontspanning. Ingrid heeft heel goed leren liplezen en dat gaat in het algemeen beter bij vrouwen dan bij mannen, die spreken veel meer binnensmonds. Ingrid neemt zelden de telefoon op en we mijden grote gezelschappen. We zullen op den duur een cursus doventaal moeten gaan volgen. Maar Ingrid is natuurlijk nog zoveel méér dan haar handicap. Ze is véél wijzer dan ik, een trouw maatje, heel inventief en pakt gemakkelijk dingen aan: ze legt een tuin aan, bouwt een muurtje, maakt van afvalhout tafels en bloembakken, repareert koelkast, auto of wasmachine en legt elektriciteit aan. Het is heerlijk om als man met twee linkerhanden zo'n praktisch ingestelde partner te hebben. Waar we samen ook erg van kunnen genieten is het maken van langeafstandswandelingen.

Umbrië

Ben maakte enkele maanden geleden een Franciscaanse voettocht door Umbrië. Ben: *Wij zijn met vijftien mensen ruim twee weken in Umbrië geweest onder leiding van een Franciscaan. Die streek is helemaal doordrenkt van Franciscus. Umbrië is bezaaid met Franciscaanse kloosters, kapelletjes en heiligdommen. We hebben daar de paden van Franciscus gevolgd. In soberheid, gedeeltelijk in stilte liepen we van de ene kloosterlijke pleisterplaats naar de volgende. Door de hardheid van de tocht, voornamelijk veroorzaakt door de hoge temperaturen en het lange lopen raak je leeg, teruggeworpen op jezelf. Je wordt heel ontvankelijk voor bepaalde emoties. Op een zondag vierden we op een camping, onder een enorme eik, de Eucharistie, met twee dagelijkse bekers en enkele hompen brood. Onze voorganger had zich in zijn verfrommelde franciscaanse pij gehesen, drie deelnemers (dominees) reflecteerden min of meer spontaan over een pericoop uit het Johannes-evangelie, ieder sprak – soms vol emotie – bijzondere woorden/wensen uit. In z'n eenvoud, maar tegelijk ook diepgang, een indrukwekkend gebeuren. Heerlijk vind ik het toekomen aan wat ik een 'beschouwend tempo' noem. Het monotone, constant herhaalde stappen, leidt bij mij automatisch tot iets als meditatie, hetgeen ik als weldadig ervaar. Het intensieve contact dat je bijna vanzelf krijgt met veertien andere mensen die je tevoren niet of nauwelijks kende, maakte de tocht tot een bijzondere ervaring.*

WvdV

Vergaderdata 2001

SNVR

woensdag 17 januari
woensdag 28 februari
woensdag 28 maart
woensdag 25 april
dinsdag 29 mei AV
woensdag 27 juni
woensdag 26 september
woensdag 31 oktober
woensdag 21 november AV
woensdag 12 december.

KNR

woensdag 24 januari DB
woensdag 7 maart DB
woensdag 4 april DB
woensdag 2 mei DB
woensdag 6 juni AB
woensdag 11 juli DB
woensdag 5 september DB
woensdag 3 oktober DB
woensdag 7 november DB
woensdag 5 december AB

Presidium

vrijdag 26 januari
woensdag 4 april
woensdag 30 mei

AV SNPR

13 en 14 maart
30 en 31 oktober

AB/SBCN

vrijdag 18 mei
donderdag 15 en vrijdag 16 november

DB/SBCN

moet nog worden vastgesteld

Colofon

Het KNR-besturenbulletin (ISSN: 1567-1003) is een uitgave van de afdeling communicatie van de KNR en verschijnt in principe drie tot vier maal per jaar. Met het bulletin willen de medewerkers van het bureau aan het Emmaplein in 's-Hertogenbosch de besturen van de religieuze instituten in Nederland informeren over zaken die hen, en daarmee 'hun achterban' bezighouden. Aan ieder bestuur van de bij de KNR aangesloten religieuze instituten wordt één exemplaar verstrekt. Daarnaast ontvangen leden van werkgroepen en commissies een exemplaar. Indien gewenst mogen artikelen overgenomen worden in orde- en congregatiebladen van de aangesloten religieuze instituten.

Opmaak en eindredactie: Miranda Roijers-Graumans, Nita van Bergen & Will van de Ven, KNR-afdeling communicatie, Postbus 111, 5201 AC 's-Hertogenbosch, tel. 073-6921316, fax. 073-6921322, E-mail W.vd.Ven@knr.nl